

Suvremene kletve na društvenim mrežama: folkloristički i retorički pristup

Krizman, Patricia

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:205140>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-16**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za kroatistiku

Katedra za Hrvatsku usmenu književnost

**SUVREMENE KLETVE NA DRUŠTVENIM MREŽAMA:
FOLKLORISTIČKI I RETORIČKI PRISTUP**

DIPLOMSKI RAD

8 ECTS-bodova

Patricia Krizman

Zagreb, srpanj 2023.

Mentor

Izv. prof. dr. sc. Davor Nikolić

Sadržaj

1. Uvod	1
1. Teorijski pristup kletvi.....	2
1.1. Kletve kroz povijest.....	3
1.2. Moć kletvi.....	5
1.3. Emocionalna podloga kletvi	6
1.4. Utjecaj i važnost konteksta na percepciju kletvenih izraza	7
1.5. Humorističan aspekt kletvi	9
2. Istraživanje	11
2.1. Ciljevi istraživanja i hipoteze	11
2.2. Metodologija	11
2.3. Parametri istraživanja	12
2.4. Tipologija korpusa.....	13
2.5. Memovi	15
2.5.1. Teorijski pristup memovima.....	15
2.5.2. Važnost suodnosa vizualnog i verbalnog dijela mema u postizanju humornog učinka.....	17
3. Rezultati i rasprava.....	23
3.1. Rezultati s obzirom na odnos roda i uzroka upućivanja kletvi.....	23
3.2. Rezultati s obzirom na tematsku podjelu kletvi.....	29
3.2.1. Bolest.....	30
3.2.2. Smrt	31
3.2.3. Korupcija	33
3.2.4. Psihička i fizička teškoća.....	33
3.2.5. Gubitak predmeta/osoba.....	35
3.2.6. Hrana i piće	35
3.2.7. Životni/dugotrajni neuspjeh.....	36
3.2.8. Neprecizirana proklinjanja	37
3.2.9. Kletve višestrukog tumačenja.....	39
3.2.10. Antikletve	40
3.3. Jezična konstrukcija kletvi	42
3.4. Rasprava s obzirom na hipoteze	44
4. Zaključak	47
5. Literatura	48
6. Prilozi	50

1. Uvod

Kletva kao izrazito stara i osvjedočena govorna forma dio je ljudskog jezičnog izraza još od najranijih dana. U suvremenoj se literaturi definira kao skup riječi izrečen s namjerom prizivanja zla na drugoga, pri čemu se adresant kletve oslanja na ulogu nadnaravnog bića koje bi tu namjeru trebalo i izvršiti. Njezina kratka govorna forma, jasnoća i izravnost čine je čestim izborom govornika pri izražavanju raznih emocionalnih stanja, najčešće ljutnje, frustracije i slično. Zbog takva se korištenja nerijetko poistovjećuje sa psovkom, no psovke su u svom temelju vulgarnije i koriste opscene izraze. Ono što ih također približava psovka jest čestoća njihove uporabe u modernom dobu, gdje se u odmaku na tradicionalno, ozbiljno shvaćanje svode na poštapalice ublažena značenja. Nekadašnje proklinjanje koje je adresatu trebalo donijeti kobne posljedice, u većini je slučajeva zamijenjeno proklinjanjem banalnih stvari, bez stvarne želje za nanošenjem zla. Zbog takva se banaliziranja i široke prihvaćenosti među današnjim korisnicima brzo širi raznim komunikacijskim putevima, uključujući i one digitalne. Širokom se lepezom mogućnosti društvenih mreža i moderne tehnologije kletve javljaju u raznim formatima, što ih čini zanimljivim i primamljivim prosječnom korisniku. Štoviše, u jeku prevlasti socijalnih interakcija na društvenim mrežama nad onima ostvarenih uživo, korisnike se poziva da sudjeluju u stvaranju, reproduciranju i širenju kletvenih izraza u različitim oblicima. Temeljem njihove evolucije od tradicionalnog do modernog oblika, popularnosti i široke zastupljenosti u vidu tercijarne usmenosti – one ostvarene u digitalnom okruženju, kletve valja istražiti te proučiti čimbenike zahvaljujući kojima održavaju svoju prisutnost i navedenu popularnost. Na tragu rečenog, u ovom će se radu najprije teorijski pristupiti navedenom žanru i objasniti njegovo podrijetlo, značaj i razvoj kroz povijest te će se izložiti teorijski pristupi različitih autora. U sklopu navedenog pozornost će se pridati i teorijskim pretpostavkama o izvoru moći kletvi, emocionalnoj podlozi njihova izricanja, kao i njihovu humorističnom aspektu. Nakon teorijskog dijela provest će se analiza na prikupljenom korpusu u pogledu rodničkih odnosa, tematskih podjela, jezičnih konstrukcija te različitih formata u kojima se javljaju. Ovim će se radom također pokazati važnost osvješćivanja kletvi kao govornog žanra čija pojavnost u novim kontekstima svjedoči o njegovu organskom karakteru, promjenjivom i prilagodljivom suvremenim društvenim zahtjevima.

1. Teorijski pristup kletvi

Kletva je posredno ili izravno izrečena, sažeta ili pjesnički razvijena, nerijetko ritmično uobličena želja kojom se priziva zlo na onoga komu je upućena.¹ Ili jednostavnije rečeno, kletva je riječ ili više riječi izrečene s namjernom da se na koga baci veliko zlo (Anić 2007: s. v. *kletva*). U suvremenim je znanstvenim radovima terminološki svrstana u jednostavne oblike (minijature ili mikrostrukture), dok je u pogledu usmene književnosti svrstana u retoričke oblike, zajedno s brojalicama, brzalicama, zdravicama, basmama i slično. U retoričke se oblike svrstava zbog toga što je riječ prvenstveno o govorničkom obliku koji sadrži komponentu uvjeravanja ostvarenu pomoću nevjerojatnih i egzotičnih elemenata s prizvukom mističnosti i tajanstvenosti (Nikolić 2010: 148). Nadalje, određuje li se riječ kletva etimologijski, zaključuje se da je sama riječ slavenskog, tj. praslavenskog podrijetla, nastala od oblika **kļēva*, kako to navodi P. Skok u svome *Etimologijskom rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika* (1972: 97-98). Uz to, S. Težak nadodaje da je riječ kletva nastala od glagola kleti, koji ima isti korijen kao i glagoli klonuti, kloniti se (u značenju nagnuti se) (1999:249). To se tumači činjenicom da su se stari Slaveni saginjali rukom dirajući pod, tj. klanjali se ili zaklinjali. Time je kletva prvotno značila riječ kojom se izražavala zakletva, prisega. Autorice Tomelić Ćurlin i Runjić-Stoilova ističu da se kletva razvila iz samopoštovanja koje je bilo u uskoj povezanosti s dobrom željom i obećanjem (2010: 378). Njome su se iskazivali odanost i vjernost Bogu, vladaru ili nadređenome, no plemenitu je želju mogla zamijeniti zla želja, stoga je kletva ubrzo počela označavati i prokletstvo. Pri definiranju pojmova vezanih uz kletvu i proklinjanje M. Kušar ističe da riječ klet ne znači uvijek isto što i proklet, već se može upotrijebiti u suprotnom smislu kao blažen, sretan: „Kaka je, kleta, ne može je se čovjek sit nagledati (u značenju: tako je lijepa)“ (193-: 119). Autor također tumači pojmove kao što su *uklinjati se* (kim) – spominjati koga u kletvi kao nešto zlo („Neprijatelji moji mnome se uklinju“) te *otkleti*, *raskleti* – skinuti s koga prokletstvo (*ibid.*: 119). O kletvama je pisao i Deniver Vukelić koji u svom djelu *Uvodu u klasifikaciju verbalne magije* kletve (zajedno s basmama i urocima) svrstava u jedan od najstarijih usmenih magijskih oblika koji je na magijskoj razini „vrlo teška vrsta magijskog napada, odnosno javno objavljena magijska namjera da nekoga snađe najveća moguća nesreća“ (2014: 257). Kletva je prema tome zaziv sila prirode kako bi se izazvao negativni učinak, a stanje izazvano kletvom naziva se

¹ kletva. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 1. 3. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=31866>>

prokletstvom (*ibid.*: 257). Da bi se kletve detaljnije shvatile, valja ih proučiti u povijesnom kontekstu, odnosno valja promotriti njihovu pojavu u najranijim izvorima te pratiti njihov razvoj tijekom stoljeća sve do suvremenog oblika. Kako je riječ o izrazito starom obliku, kroz vrijeme se on razvijao i adaptirao novim društvenim zahtjevima, gdje se uz verbalni i pisani oblik javlja i u digitalnom obliku, uz znatan odmak od nekadašnjeg ozbiljnog shvaćanja kletve.

1.1. Kletve kroz povijest

Prema judeokršćanskom nauku zapisanom u jednom od najstarijih izvora – *Bibliji*, Adam i Eva bili su prvi ljudi, a sama kletva nerazdvojni dio početka čovječanstva. U knjizi Postanka opisuje se prvi ljudski grijeh – trenutak kada su Adam i Eva na nagovor zmije kušali plod sa zabranjenog stabla; zbog čega Jahve najprije proklinje zmiju riječima: „Kad si to učinila, prokleta bila među svim životinjama i svom zvjeradi divljom! Po trbuhu svome puzat ćeš i zemlju jesti sveg života svog!...“ (Post. 3,14). Evu proklinje riječima: „Trudnoći tvojoj muke ću umnožiti, u mukama ćeš djecu rađati. Žudnja će te mužu tjerati, a on će gospodariti nad tobom.“ (Post. 3, 16), dok Adama proklinje riječima: „...evo: Zemlja neka je zbog tebe prokleta: s trudom ćeš se od nje hraniti svega vijeka svog! Rađat će ti trnjem i korovom, a hranit ćeš se poljskim raslinjem. U znoju lica svoga kruh svoj ćeš jesti dokle se u zemlju ne vratiš: ta iz zemlje uzet si bio – prah si, u prah ćeš se i vratiti.“ (Post 3, 17-19).

U Bibliji je prisutno još nekoliko kletvi, od kojih valja izdvojiti onu koju Jahve upućuje Kajinu za ubojstvo svoga brata Abela: „Stoga budi proklet na zemlji koja je rastvorila usta da proguta s ruke tvoje krv brata tvoga! Orađivat ćeš zemlju, ali ti više neće davati svoga roda. Vječni ćeš skitalica na zemlji biti!“ (Post. 4, 11-12) ili pak kletvu koju Isus upućuje neplodnoj smokvi „Nitko nikada više ne jeo s tebe!“ (Mk 11,14).

Opsežan opus kletvi i zaklinjanja prisutan je i u starijoj i novijoj hrvatskoj književnosti. Kao primjer najstarije zapisane hrvatske kletve izdvajamo kletvu na Bašćanskoj ploči iz 1100. godine, kojom se proklinje one koji bi porekli valjanost darovnice riječima: „da iže to poreče klъni i bo(g) i bī(=12) ap(osto)la i g(=4) eva(n)j(e)listi i s(ve)tač lucič am(e)нъ“. U suvremenoj inačici to glasi: „Tko bi to porekao, prokleo ga Bog i dvanaest apostola i četiri evanđelista i sveta Lucija. Amen“ (Nikolić 2017: 364). Ova kletva ne precizira što će se dogoditi adresatu, nego u ritmičko-simboličkome nizu ističe da će biti proklet (*ibid.*: 364). Osim na Bašćanskoj ploči, kletve se može naći i unutar srednjovjekovnih pravnih akata u kojima služe kao potvrda i zaštita pravnosti teksta. A zanimljiv je primjer kletvi zapisanih na

srednjovjekovnim stećcima. Kao primjer stećka s kletvom izdvaja se onaj u Poljicama kod Mosora na kojem (između ostalog) piše „...i prokl(e)t tko će kret' u me“ čime pokojnik kune onoga tko bi dirao u njega (Rupčić 1973: 276). Osim u pisanim spomenicima, kletve se nalaze u narodnim, usmenoknjiževnim oblicima gdje služe kao najava tragične sudbine onoga na koga su bačene, primjerice *Cetinjkina se kletva izvršila* koja glasi: „Proklet bio, Cetinjanin Mate!/ Ovako ti srce zamućeno,/ Kako ova na Cetini voda! Ako bi se kadgod oženio,/ Zdravo, Mate, Poša po divojku,/ I zdravo se povratio s njome!/ A kad doša ispred zelene gore, Konj ti vila noge ulomio,/ A ti, Mate, u kolinu obe! A iz kruga zmija iskočila, Divojku ti srce ujila!“ (Vukelić 2014:265). Prema Vukeliću, sve se kletve u naraciji uvijek ostvaruju točno prema rasporedu izricanja, ili se odriču antitezom kako bi se poništile (*ibid.*: 265). Osim što mogu služiti kao katalizatori radnje, kletve mogu biti i središnji dio zapleta – pr. Sofoklov *Kralj Edip* u kojem Edip nesvjesno proklinje sebe kao ubojicu bivšeg kralja Laja (usp. Nikolić 2010: 149) ili pak Šenoinu romanu *Kletva* nazvanom po kletvi koju je biskup Pavao bacio na građane Griča pred Božić 1396. godine. A također su poznate i kletve zapisane u doba progona vještica kada su se pokretali sudski procesi na nečiju rečenicu izrečenu u ljutnji, ako se njezin sadržaj obistinio (Vukelić 2014: 257).

Za razliku od dosad navedenih, tradicijom obilježenih kletvi, suvremene su kletve u većini slučajeva neozbiljne te svojim sadržajem izazivaju humoristični učinak. U nastavku će se rada detaljnije osvrnuti na njihovu humorističnost, no najprije valja istaknuti da su suvremene kletve pretežito svedene na psovku, iako njihova struktura ostaje ista kakvom je bila i u vrijeme kada su smatrane magijskim izazovom (Tomelić Ćurlin i Runjić-Stoilova 2010: 381). Iako kletva i psovka prema Searlevoj podjeli govornih činova s obzirom na njihovu ilokucijsku snagu spadaju među tzv. ekspresive – govorne činove kojima govornik izražava stav prema nečemu, riječ je o dvjema zasebnim stvarima (1989: 15). Distinkcija je među njima ta da je psovka „izravno vrijeđanje, a kletva je želja da koga snađe zlo. Kleti znači poželjeti nekome zlo, propast, nesreću, bolest, smrt“ (Tomelić Ćurlin i Runjić-Stoilova 2010: 378). Ono što pak povezuje kletvu i psovku, osim pripadnosti ekspresivnim govornim činovima, jest negativno emocionalno izražavanje, točnije obje se izriču velikim bijesom, gnjevom, negativnim emocionalnim nabojem. To potvrđuje i Nikolić koji tumači da „afektivnost i želja za nanošenjem zla povezuju kletvu sa psovkom, ali kletva u pravilu inzistira na posredovanju nadnaravnog autoriteta i najčešće je lišena opscenih izraza“ (2017: 365). Dok Badurina i Pranjković objašnjavaju da je kletva „...optativna struktura uvijek uperena spram sugovornika, s intencijom ugrožavanja njegova obraza“, a kod psovke je

„...optativnost u većoj ili manjoj mjeri neutralizirana, riječ je *de facto* o desemantiziranoj, petrificiranoj kletvi, koja...može preuzimati raznovrsne funkcije u komunikaciji...te ne predstavlja nužno...napad na *Drugoga*“ (Badurina i Pranjković 2019: 228).

Nadalje, u suvremeno su doba kletve prisutnije u svakodnevnoj komunikaciji, upravo zbog umanjivanja njihova značaja kao opasnih, pa čak i pogubnih oblika. Tako se na internetskim portalima, društvenim mrežama, pa čak i u verbalnoj komunikaciji sve češće čuju proklinjanja stvari („Dabogda ti crkla kosilica“), vremenskih pojava („Dabogda [snijeg] do dimnjaka napado“), drugih osoba („Dabogda vas kačili na respiratore“) pa i sebe samih („ugusila se ja dabogda u ovim cigaretama vise“).² Od nekadašnje ritmičnosti, nizanja i bogate simboličnosti izraza, samo je preostala simbolika, unaprijeđena slikovnim prikazima zajedno s kojima tvori nadopunjujuću cjelinu, čemu će također biti posvećeno zasebno poglavlje u ovome radu. Ono što je trenutno potrebno rastumačiti jest u čemu točno počiva snaga kletve, odnosno iz kojeg razloga velik broj korisnika poseže upravo za ovim govorničkim oblikom u komunikacijskome činu.

1.2. Moć kletvi

Iako kletva kao kratki govorni oblik sama po sebi ne posjeduje nadnaravnu moć da se obistini, niti njezin izricatelj ima takvu moć, njezina snaga, točnije magijska namjera počiva na vjerovanju sugovornika u moć riječi (Nikolić 2017: 148). Sugovornik je taj koji vjeruje da izgovoren zaziv prirodnih sila može načiniti zlo. S druge strane, Timothy Jay u svojoj psiholingvističkoj studiji o kletvama (te psovkama i vulgarnostima) tvrdi da moć kletvi proistječe iz religioznih i socijalnih demarkacija, odnosno da institucije poput religije prepoznaju jezik u kojem postoji skup posebnih riječi, a čije se korištenje zatim kažnjava označavanjem adresanta bogohulnikom ako je kletva previše „svetogrdna“ (2000: 2). O istom je pisala i Dana Osborne koja objašnjava da najprofaniji i najmoćniji oblici proklinjanja i psovanja crpe direktno iz tema s visokom društvenom vrijednošću, koje su stoga podložne pomnom ispitivanju i kontroli (2000:2). Skatološke, seksualne i profane teme podložne su sankcioniranju u različitim lingvističkim i kulturnim kontekstima, a osobe koje koriste takav vokabular često su smatrane asocijalnima i uvredljivima (Bylsma i Vingerhoets 2013: 294). Time zaključujemo da je ne samo adresat kletve u „opasnosti“ zbog vjerovanja u moć

² Analizirane kletve prenose se u izvornom obliku, tj. bez gramatičkih ili pravopisnih korekcija i sve se nalaze na mrežnim stranicama navedenim u odjeljku *Izvori* ovoga rada.

izrečenog, nego je u opasnosti i adresant koji kletvu upućuje. Bez obzira na to što su i jedna i druga strana dio negativno obilježenog čina, današnje se poimanje kletve razlikuje od onog iz starih vremena, jer prema Jayu, moderni muškarci i žene zasigurno ne smatraju da kletva može nanijeti fizičku ili mentalnu štetu, kao što su to davni preci vjerovali (2020: 2). Slično tome, i Nikolić tvrdi da nemali broj kletvi pokazuje zlu namjeru samo na planu izraza, bez stvarne želje da se zlo zaista obistini (2017: 148). Nadalje, sagleda li se specifičnost kletvenih izraza, zaključuje se da one spadaju među performativne iskaze koji sami svojim izricanjem obavljaju radnje. Još je Montagu 60-ih godina 20. stoljeća psovanje i proklinjanje opisao kao kompleksan lingvistički i socijalni proces koji se ne može olako i jednostavno opisati kao „izrečene riječi“ ili „zazvane teme“, nego kao jezik koji postiže stvari u društvenom životu, odnosno jezik s učinkom (1973: 105). Zbog svoje se jezične konstrukcije i mogućnosti postizanja učinka u suvremenim znanstvenim radovima svrstavaju u kategoriju *optativnih performativa*, nastale na tragu teorije britanskog filozofa J. L. Austina (1911. – 1960.). U hrvatskome jeziku optativ označava glagolski način kojim se izriče želja da se ostvari glagolom označeno stanje, zbivanje i sl., a izriče se glagolskim pridjevom radnim (*Sretno ti bilo!*; *Želja ti se ispunila!*). Tako kletve predstavljaju karakterističan primjer optativnih performativa, a mogu se pojaviti uz eliptični optativ (*Zlo ti vino, pobratime!*), optativ uz konstrukciju *da bi* (*Da bi, slugo, bolov'o na puno devet godina*), infinitiv (*Tako tebi, Hasan paša, hudom smrti ne poginut'*), konstrukciju *da* + prezent (*da ih Bog ubije!*) ili uz danas najčešći konektor *dabogda*, bez kojeg je gotovo nezamislivo izreći kletvu (Nikolić 2017: 147).

1.3. Emocionalna podloga kletvi

Sagledamo li okolnosti u kojima se kletva izriče, uočavamo da je riječ o situaciji koja izaziva veliku količinu snažnih emocija, poput ljutnje, frustracije, gađenja i iznenađenja (Wang *et. al.* 2014: 417). Zbog toga se izricanje kletvi opisuje kao iskonska ljudska potreba za ispuštanjem negativne energije (Nikolić 2017: 148), a psovanje i proklinjanje kulturološki su stečen način izražavanja ljutnje (Jay 1992: 74). Upotreba „ružnih riječi“ služi kao način reduciranja razine stresa pojedinaca i intenziviranja komunikacije (Bylsma i Vingerhoets 2013: 290). Pritom upotreba tabuiranih izraza (poput onih koji uključuju majku i spolne organe) predstavlja zamjenu za fizičko nasilje, a reference na spolne organe i seksualni čin crpe svoju moć iz vrijednosti koju im je društvo dodijelilo te količine emocija koje se s njima asociraju (Jay 1992: 74). Bylsma i Vingerhoets navode pojam *učinka katarze* kojim objašnjavaju prethodno navedenu činjenicu da se psovanjem (a time i proklinjanjem)

smanjuju osjećaji ljutnje i frustracije čime oni predstavljaju alternativu za fizičku agresiju (2013: 293). Iako je upotreba kletvi u današnje vrijeme sve češća, takvo izražavanje snažnih emocija nije jednako prihvaćeno u svim kulturama (Bylsma i Vingerhoets 2013: 289). Bilo da je riječ o smijanju, vikanju, plakanju ili proklinjanju, kulturološki je determinirano koji su emocionalni iskazi i u kojoj mjeri poželjni.

1.4. Utjecaj i važnost konteksta na percepciju kletvenih izraza

Osim kulturološke determinacije vrste poželjnih emocija i njihova intenziteta, za izricanje kletvi iznimno je važan kontekst njihova izricanja. Točnije, bitni su: fizička lokacija, društveni događaj, odnos govornika i slušatelja te namjera govornika (Jay 1992: 12-13). Janschewitz i Jay (2008: 267) ovom popisu pridodaju i važnost spola govornika i slušatelja te važnost upotrebe određenih riječi, a Vanci-Osam (1998:76) ističe važnost tona, tj. načina na koji je poruka prenesena (vedro, ozbiljno, rugalačko, pompozno); izbor kanala ili medija za prijenos govora (usmeno, pisano, telegrafski...); norme interakcije i interpretacije, odnosno specifična ponašanja i svojstva koja su povezana s govorom i kako su ta svojstva sagledana od strane onog tko ih ne dijeli (sustav vjerovanja zajednice) te žanr kojim se iskaz prenosi (pjesme, poslovice, zagonetke, propovjedi, molitve, predavanja). Uz izlaganje kontekstualnih kategorija autori navode da psovanje i proklinjanje nije nužno nepristojno i uvredljivo ako se odvija unutar granica onoga što se smatra situacijski prikladnim u diskursu. Budući da nepristojnost nije univerzalno konstruirana, ona ovisi o odnosu između govornika i slušatelja, a procjena onog što je (ne)pristojno uključuje težak zadatak određivanja identiteta, odnosa, socijalnih normi, namjera i motivacije sudionika razgovora (Janschewitz i Jay 2008: 269). Suvremena su istraživanja dokazala da su ljudi skloniji korištenju uvredljivog jezika u opuštenom, neformalnom okruženju nego u formalnom, gdje im prijeti potencijalni rizik od gubitka društvenog statusa i poštovanja. Stoga ljudi nižeg socioekonomskog statusa, studenti i adolescenti više psuju i proklinju jer imaju malo moći i niski status pa nemaju što izgubiti (Bylsma i Vingerhoets 2013: 297). Nastavno na važnost lokacije, odnosno opuštenog okruženja pri psovanju i proklinjanju, istraživanje Wang i suradnika pokazalo je da je situacija ista čak i kada je riječ o njihovu izricanju na društvenim mrežama (2014: 421). U usporedbi s razgovorom u fizičkom svijetu, na društvenim mrežama pojedinac može upućivati kletve i psovke bez da ga ljudi u neposrednom okruženju primijete, no i dalje utjecaj na to ima objavljuje li osoba objavu na društvenim mrežama iz vlastitog (ili tuđeg) doma, trgovine i drugih uslužnih prostora, mjesta za noćni izlazak (npr. noćni klubovi, barovi i sl.), mjesta za zabavu i rekreaciju, profesionalnog okruženja te javnog prijevoza. Iako su ljudi više skloni

psovanju i proklinjanju na društvenim mrežama nego uživo, i dalje to u većem dijelu čine na lokacijama gdje se osjećaju opušteno. Ono što najviše dolazi do izražaja pri proklinjanju na društvenim mrežama jest činjenica da za taj čin, za razliku od ostalih oblika komunikacije, nisu nužna dva sudionika, već pojedinac može proklinjati nekog tko uopće nije prisutan u tom okruženju ili nekog koga uopće ne poznaje (Vanci-Osam 1998: 76). Štoviše, u tom činu uopće ne mora biti očigledan adresat (ili adresati) poruke, no adresant je uvijek jedan. Pritom se od primatelja ili publike (ako je prisutna na lokaciji) ne očekuje da odgovori na kletvu, a kletveni se izrazi zbog toga smatraju „ekspresivnim monolozima“. No, bilo da je kletva objavljena na društvenim mrežama ili da je zapisana u nekom djelu, njezin puni potencijal iskorišten je tek u govornom obliku gdje je uz vizualne i auditivne efekte praćena tjelesnim pokretima i tonom glasa, što čini iznimno važnu kontekstualnu kategoriju razmatranja kletvi (*ibid.*: 82).

Nadalje, u razmatranju konteksta izricanja kletvi također je važan odnos između govornika i slušatelja u pogledu spolne razlike i razine bliskosti. Prema Bylsmi i Vingerhoetsu, ljudi oba spola manje su skloni upotrebi takvog rječnika u prisutnosti osobe različitog spola ili u prisustvu novih poznanika, vlastitih roditelja, liječnika te djece (2013: 292). Nastavno na spolne razlike, psovanje i proklinjanje tradicionalno su smatrani simbolom maskuliniteta. Nekoliko studija potvrđuje da dječaci počinju koristiti takav rječnik u ranijim godinama nego djevojčice, a muškarci ga kroz život češće koriste od žena (*ibid.*: 297-298). Moguće objašnjenje za to je činjenica da su žene svjesnije od muškaraca socijalne situacije i socijalnog okruženja te je njihovo psovanje i proklinjanje smatrano snažnijim kršenjem norme. S obzirom na to da muškarci i žene imaju drukčija iskustva i djeluju u različitim socijalnim kontekstima, oni razvijaju različite govorne žanrove i različite vještine za obavljanje stvari riječima. Ali, najnovije studije pokazuju da spolnih razlika u navedenom više nema jer otkako su žene stupile u kontekste onog što je historijski smatrano isključivo muškim kontekstom, standardi za žene su se promijenili. Sada žene mogu psovati i proklinjati u javnosti i u modernom poslovnom okruženju, a muškarci to više ne mogu koristiti slobodno kao u prošlosti (Jay 2000: 166). Štoviše, Vanci-Osam u svom istraživačkom radu o kletvama čin proklinjanja ističe kao dio ženskog diskursa uz objašnjenje da je glavni preduvjet za njihovu produkciju manjak moći i nemogućnost upotrebe fizičke sile, stoga je proklinjanje način na koji žene mogu demonstrirati emocionalne reakcije poput ljutnje, mržnje ili nepravednog tretmana (1998: 75). Drugim riječima, autor smatra da žene koje su nepravedno tretirane imaju potpuno pravo proklinjati zato što je iznad njihove moći, mogućnosti i autoriteta kazniti

one ili to što smatraju odgovornim za nanošenje emocionalne boli, a za kažnjavanje te osobe ili stvari najčešće traže Božju pomoć.

1.5. Humorističan aspekt kletvi

Do sada su u ovom radu kletva i čin proklinjanja razmatrani kao nešto ozbiljno, čija upotreba snosi određene društvene posljedice poput prosuđivanja, gubitka statusa i slično. No s obzirom na to da se u današnje vrijeme sve više psuje i proklinje te da je to postala nova norma u suvremenoj upotrebi jezika, originalna moć koju je kletva posjedovala s vremenom se razblažila (Bylsma i Vingerhoets 2013: 288). Za razliku od prvotnog ozbiljnog oblika kletve, suvremena literatura prepoznaje i ludički oblik. Osnovna je razlika između spomenutih oblika u vjerovanju u magijsku moć riječi. Točnije, ludičke su kletve izrečene u šali, bijesu, ljutnji, a izvorna uloga kojom se nekome želi zlo ironizirati se i primjenjuje se na nenadano iskustvo u kojem se humoristično ostvaruje („*Dabogda me nasli ukocenog ispod klime*“). Većinski prostor u kojem se taj ludički oblik koristi jest onaj digitalni. Na tragu toga i Željko Predojević zaključuje da je u digitalnom folkloru ludički oblik kletvi znatno zastupljeniji od ozbiljnog oblika kletve kojim se nekoga želi uvrijediti (2021: 142). Proširenjem kletvi na virtualne prostore otvara se potpuno nova dimenzija njihova značaja koja im omogućuje razvijanje u smjeru u kojem dosad to nije bilo moguće. Korisnici društvenih mreža nisu samo pasivni promatrači verbalnih i vizualno-verbalnih primjera, već komentiranjem, uređivanjem, dodavanjem novih elemenata te dijeljenjem unutar mrežne zajednice sudjeluju u stvaranju ludičkih žanrova. A Laineste tvrdi da upotreba poznatih žanrova u novom kontekstu može biti dovoljna za stvaranje humora pa tako i pojava kletvi u obliku statusa, komentara ili u kombinaciji sa slikom u obliku *mema* (eng. *meme*) dobiva novu funkciju (2016: 21). Internetski mem kombinacija je slike ili videa te teksta koji se javlja kao dopuna slici, odnosno koji služi kao objašnjenje na koji način sliku valja promatrati (Milosavljević 2020: 11). Pritom je vizualni dio znatno dominantniji od verbalnog. Slikovni sadržaj najčešće je posuđen iz drugih oblika kulture: tv serija, vijesti, filmova, a tekstualni sadržaj koji se uz sliku javlja promjenjiv je te određuje konotativno značenje mema. Memom se mogu prenijeti složene poruke čije je denotativno i konotativno značenje široko prihvaćeno zbog njegova humorističnog sadržaja, a on se kao takav najčešće javlja na društvenim mrežama poput Instagrama, Facebooka, Twittera i slično. Uz mem postoje i ostali oblici takozvanih internetskih žanrova kojima se izriču kletve. Primjer toga su *status* – kratak tekst o događajima iz svakodnevnog života koji korisnici dijele s ostalim korisnicima na društvenim mrežama te *podijeljena priča* – narativni žanr nastao komentiranjem i dijeljenjem prvotnog

statusa na društvenim mrežama. Bilo da je riječ o memu, statusu ili pak podijeljenoj priči, ono što ih povezuje jest imitiranje žanra kletve na humorističan način, a to se postiže na dva načina – neskladom na razini žanra te inkongruentnosti na razini humorističnog teksta. Nesklad na razini žanra odnosi se na već spomenutu pojavu kletve (tradicionalno smatranu ozbiljnim magijskim oblikom verbalnog napada) u digitalnom prostoru u obliku mema, statusa i sl., a inkongruentnost na razini teksta odnosi se na upotrebu šaljivih sadržaja, primjerice: „Dabogda ti pukne štapić na Snjeguljici!“; „da bog da ti Žak prdnuo na vjenčanju!!!“; „Prestanite čuvati zmije po kućama pojele vas dabogda“. O inkongruenciji kao jednom od načela humora pisao je i Attardo koji u svojoj knjizi o lingvističkim teorijama humora ističe da svaki humoristični tekst sadrži element inkongruentnosti kao i element razrješenja te da to razrješenje može biti šaljivo, ali ne smije biti potpuno, realno i uvjerljivo (1994: 144). O načelima humora pisao je i Bergson (1987) koji donosi nekoliko važnih zaključaka primjenjivih na temu ovoga rada. Prvi je zaključak taj da se komičan efekt postiže kada se pretvaramo da neki izraz shvaćamo u doslovnom smislu, a bio je upotrijebljen u prenesenom. Tako i kod primjera kletve „Usrala se dabogda“ komičan efekt stvara naša pomisao na doslovno ostvarenje kletve iako namjera izricatelja možda i nije bila takva. Drugo Bergsonovo načelo važno za ovaj rad jest to da je pretjerivanje, kao i umanjivanje, jedan oblik komike. Govoriti o malim stvarima kao da su velike znači pretjerivati. Tako se i kod izricanja kletvi humorističnost postiže korištenjem ozbiljne forme za izricanjem malih, svakodnevnih frustracija, primjerice zbog predugog korištenja Spotify aplikacije za slušanje glazbe („E crkli dabogda i ja i spotify i daily mix“), reklama na TV programu („Proklete bile reklame“), frizure („Proklete bile šiške“) i slično. Nadalje, sljedeće Bergsonovo načelo govori da se humoristično javlja onda kada ljudi unutar neke grupe usmjere pažnju na jednog između sebe, potiskujući pritom svoju osjećajnost i služeći se jedino razumom. Dakle, humoristično proizlazi iz zanemarivanja činjenice da se izricanjem kletve nekome želi zlo ili ga se želi uvrijediti, a razum je taj koji nalaže da su verbalni ili vizualno-verbalni oblik zajedno s kontekstom izricanja smiješni. Iako je cijelo zasebno poglavlje u ovom radu posvećeno važnosti konteksta pri proklinjanju, nije naodmet još jednom istaknuti njegov značaj, za što je Bergson prigodno rekao: „Da bismo razumjeli smijeh, treba ga smjestiti u njegovu prirodnu okolinu, a to je društvo...Smijeh ima društveno značenje.“ (*ibid.*: 12). Tragom navedenih teorija spomenutih autora zaključuje se da kletva u obliku tercijarne usmenosti, odnosno u digitalnom okruženju u punini ostvaruje svoj humoristični potencijal temeljem nesklada na razini žanra i teksta, a daljnjem shvaćanju i razvoju oblika preduvjet je prihvaćenost u društvu te aktivan angažman društva u produkciji novih ostvaraja.

2. Istraživanje

2.1. Ciljevi istraživanja i hipoteze

Ovo istraživanje ima nekoliko ciljeva. Prvi je cilj prikazati u kojim se sve formatima kletva javlja u digitalnom okruženju. Posebna će se pozornost posvetiti vizualno-verbalnim primjerima za koje će se na konkretnim primjerima objasniti važnost suodnosa vizualnog i verbalnog dijela, posebice u postizanju humornog učinka. Drugi je cilj istraživanja ispitati rodne odnose adresanata i adresata kletvi, točnije, odrediti upućuju li kletve u većini muškarcima ili žene te jesu li kletve više upućivane istom spolu ili suprotnom. Treći je cilj istraživanja razvrstati kletve po tematskim područjima i ispitati kojem tematskom području najveći broj kletvi pripada. Četvrti je i posljednji cilj istraživanja donijeti pregled formula kojima se izriču kletve. Za ovo su istraživanje postavljene sjedeće hipoteze koje se temelje na literaturi i dosadašnjim istraživanjima:

- Na društvenim mrežama i internetskim portalima kletva se najčešće javlja u obliku statusa³
- Općenito veći broj kletvi upućuju muškarcima nego ženama
- Muškarcima upućuju veći broj kletvi drugim muškarcima nego ženama
- Žene upućuju veći broj kletvi muškarcima nego ženama
- Žene više proklinju sebe same nego druge žene
- Najveći se broj kletvi iz prikupljenog korpusa može smjestiti u samo jedno tematsko područje, od kojih je najbrojnije tematsko područje *Smrt*
- Najčešća formula kojom se kletve izriču jest ona koja sadrži konektor *dabogda*

2.2. Metodologija

Za potrebe ovoga rada iskorišten je korpus kletvi sakupljan od travnja do srpnja 2021. godine u okviru kolegija *Hrvatska usmenoknjiževna retorika* diplomskoga studija Kroatistike te korpus kletvi sakupljan od ožujka 2022. godine do svibnja 2023. godine. Kletve su sakupljane na društvenim mrežama poput Instagrama, Twittera i Facebooka te internetskih

³ Status - kratak tekst o događajima iz svakodnevnog života koji korisnici dijele s ostalim korisnicima na društvenim mrežama

portala poput, 24 sata, Direktno, Dalmatinskog portala, Meme generatora, Foruma i slično.⁴ Na društvenim mrežama Facebook, Instagram i Twitter dio se kletvi nalazi na privatnim profilima korisnika, a dio u sklopu korisničkih profila neke grupe – primjerice *Mudrolije s Twittera*, *Gimnazija_daily*, *Studentski dom „Stjepan Radić“ – „Sava“* itd. U korpus kletvi uvrštavane su kletve u verbalnom i vizualno-verbalnom obliku čija će se tipologija objasniti u nastavku rada. Svi se primjeri navode u izvornom obliku, bez gramatičkih ili pravopisnih korekcija.

2.3. Parametri istraživanja

U ovom će se istraživanju naglasak staviti na rodne odnose između adresanata i adresata kletvi. S obzirom na nedovoljan broj istraživanja ovoga profila i teorijske pretpostavke o utjecaju rodnih odnosa na učestalost i snagu izrečenih kletvi, ovim se radom želi istražiti koji rod prednjači u tome. Temeljem analize verbalnih i vizualno-verbalnih primjera istražiti će se proklinju li muškarci u većem broju druge muškarce, žene, neodređene recipijente ili sebe te proklinju li žene u većem broju druge žene, muškarce, neodređene recipijente ili sebe. Drugi parametar istraživanja onaj je tematski. S osloncem na tematske kategorije autorica Tomelić Ćurlin i Runjić-Stoilove (2009) donijet će se tematska podjela verbalnih i vizualno-verbalnih primjera s obzirom na sljedeće tematske kategorije: *bolest, smrt, korupcija, psihička i fizička teškoća, gubitak predmeta/osoba, hrana i piće, životni/dugotrajni neuspjeh, neprecizirana proklinjanja, kletve višestrukog tumačenja te antikletve*. U kategoriju *nepreciziranih proklinjanja* svrstat će se primjeri u kojima adresanti ne izriču što će se točno dogoditi adresatu, odnosno u kojima adresanti ne izriču posljedice bacanja kletve, već adresata samo proklinju. U skupinu *kletvi višestrukog tumačenja* svrstat će se kletve koje je moguće protumačiti na više različitih načina zbog čega one ne pripadaju izričito jednoj od navedenih kategorija, a u kategoriju *antikletvi* svrstat će se „kletve“ koje sadrže tipičnu formulaciju kletvi, ali izriču dobru namjeru, a ne onu lošu, ako što je to slučaj kod uobičajenih kletvi. Kletve će se također proučavati iz jezičnog aspekta u sklopu čega će se donijeti pregled formula pomoću kojih se izriču.

⁴ Detaljan popis portala i njihovih internetskih adresa nalazi se u poglavlju *Izvori* ovoga rada.

2.4. Tipologija korpusa

S obzirom na pojavnost kletvi u različitim formatima, iste valja tipologizirati ovisno o tome javljaju li se one samo u verbalnom ili pak u vizualno-verbalnom obliku. Pregledom prikupljenih jedinica, uočavamo da se one javljaju u:

- 1) Verbalnom obliku kao:
 - a) status na društvenim mrežama
 - b) status na društvenim mrežama uz podijeljeni sadržaj nekog drugog korisnika u službi izražavanja stava/emocija o podijeljenom sadržaju
 - c) komentar na društvenim mrežama
 - d) izjava adresanta zapisana u obliku citata koju prenosi novinski članak
- 2) Vizualno-verbalnom obliku kao:
 - a) status na apstraktnoj slikovnoj podlozi
 - b) status na figurativnoj slikovnoj podlozi koja služi kao ilustracija onoga što kletva izriče
 - c) kombinacija figurativne slikovne podloge i teksta s kojim čine jedinstvenu, nadopunjujuću cjelinu namijenjenu za istovremeno razmatranje vizualnog i verbalnog dijela cjeline, a čijim se tek zajedničkim razmatranjem razumije namjera vizualno-verbalnog oblika u cijelosti

Kletve u verbalnom obliku česta su pojava na društvenim mrežama. Od sveukupnog broja takvih kletvi uočavamo da je najveći postotak njih, čak 81%, izrečen u obliku statusa pojedinog korisnika ili grupe. Izjave u obliku statusa, uključujući i kletve, služe korisnicima kako bi iskazali svoja trenutna razmišljanja, osjećaje i slično. Na taj način korisnici mogu širokom broju ljudi obznaniti nedaće s kojima se nose bez očekivanja povratne informacije. Iskazivanje stavova i emocija na društvenim je mrežama moguće učiniti i uz dijeljenje slike, videa, novinskog članka ili bilo kakve druge objave nekog korisnika, grupe, novinskog portala i slično. To čini drugu skupinu verbalnih oblika kletve, a takve je kletve uputilo petero korisnika reagirajući na rezultate nogometne lige, napad na sudionike povorke ponosa itd. Na društvenim je mrežama također moguće uputiti komentar drugim korisnicima, bilo autoru objave, bilo osobama spomenutim u novinskom članku ili pak nekom drugom korisniku koji je također komentirao navedeno. Kletve u takvom obliku uputilo je sedam osoba. Isti broj kletvi, njih sedam, izrečeno je uživo ili nekim drugim putem, a široj ih je javnosti prenio novinski portal citirajući ih u članku, što čini posljednju skupinu verbalnih kletvi. S druge

strane, kletve u vizualno-verbalnom obliku u nešto su manjem broju zastupljene na društvenim platformama zato što zahtijevaju nešto veći angažman korisnika. S obzirom na korelaciju vizualnog i verbalnog djela, najlakše su realizirani oblici koji koriste apstraktnu pozadinu na koju se dopisuje izjava, odnosno status osobe. U takvim oblicima pozadina služi samo kao sredstvo isticanja tekstualnog dijela, a takvih je ostvaraja unutar prikupljenog korpusa čak dvadeset i sedam. Unutar tih dvadeset i sedam oblika mogu se izdvojiti oni koje Predojević (2021) u svom radu naziva „podijeljenom pričom“. Bit je podijeljene priče taj da se prvotni, originalni status s kletvom nekog korisnika preuzme i uredi prema postojećem, nepromjenjivom obrascu te objavi na korisničkom profilu društvenih mreža Instagram i Twitter gdje je dostupan drugim korisnicima za interakciju (ibid: 147-148). Sedam je takvih kletvi u sklopu podijeljene priče objavljeno na Twitteru, odnosno na mrežnoj stranici *Mudrolije s Twittera*, a jedna je kletva objavljena na Instagramu u sklopu profila *Gimnazija daily*. Ovdje valja istaknuti i dvije kletve objavljene u obliku statusa uz podijeljenu priču, također na profilu *Mudrolije s Twittera*, dok se jedan primjer izdvaja kombinacijom korištenja kletve i unutar teksta podijeljene priče i unutar statusa uz podijeljenu priču. Nadalje, status je moguće objaviti i na figurativnoj podlozi. Pritom figurativna podloga može biti ona sa emotikonima koji sugeriraju promatraču na koji način da razmatra napisano ili se kao podloga može koristiti konkretna fotografija, odnosno ilustracija, koja je u službi vizualne reprezentacije onoga što kletva izriče. Iz sveukupnog korpusa, takvih je trideset i devet ostvaraja. Nadalje, unutar treće kategorije vizualno-verbalnih oblika, u kojoj su slikovna podloga i tekst nerazdvojni i nepotpuno shvatljivi jedno bez drugog, svrstana su dvadeset i četiri ostvaraja. Unutar tih dvadeset i četiri ostvaraja razlikujemo osamnaest onih u kojima se tekst pojavljuje na samoj slici te šest onih u kojima se tekst pojavljuje iznad ili ispod slike. Posljednji je vizualno-verbalni oblik izdvojen od ostalih zbog toga što je riječ o fotografiji grafita čiji tekst sadrži kletvu. Ono što je još zanimljivije jest činjenica da se unutar tekstualnog dijela grafita ostvaruje komunikacija između dvaju pojedinaca. Prvog koji je napisao „Poslao sam joj kišu. Nemojte se ljutiti ako ste i vi pokisli. Ona stvarno voli kišu“ te drugog koji mu je na to odgovorio „Dabogda se oboje podavili“. Time je dokazano da upotreba kletvi u pisanoj komunikaciji nije rezervirana samo za virtualni svijet, već se ostvaruje i u stvarnom svijetu, najčešće replikom na grafite i slične napise na javnim površinama. Svime dosad navedenim zaključuje se da se žanr kletvi odlično prilagodio suvremenim komunikacijskim zahtjevima, u sklopu kojih pomoću raznih mogućnosti moderne tehnologije formira nove žanrove i time nadilazi granice tradicionalnih okvira.

2.5. Memovi

2.5.1. Teorijski pristup memovima

Iako se u dosadašnjem radu preferirao termin „vizualno-verbalni oblik“ kojim se podrazumijevao slikovni format u kombinaciji s tekstom, a u kojem slikovni i tekstualni dio ostvaruju određenu vrstu suodnosa, njega valja suziti i precizirati. Naime suvremena literatura za navedeno (usp. Predojević 2021.; Shabbir 2022) koristi termin *mem*, no upotreba takva termina bez prethodnog donošenja jasne definicije, odnosno preciziranja što se time podrazumijeva, nije najspretnija. Razlog tome su različite definicije, također širokog shvaćanja, koje donose pojedini rječnici, a koje *mem* definiraju kao: „zabavan ili interesantan predmet (poput slike ili videa s natpisom) ili žanr predmeta koji je proširen na internetu, posebice putem društvenih mreža“ (Merriam-Webster 2011: s.v. *meme*) ili „sliku, video, odlomak teksta itd., koji se vrlo brzo prenosi od jednog internetskog korisnika do drugog, često s malim izmjenama koje ga čine duhovitim“ (OLD 2000: s.v. *meme*) ili pak „ideju, sliku, video itd. koja se brzo širi na internetu“ (Cambridge Dictionary 2016: s. v. *meme*). Ono što je navedenim definicijama zajedničko jest prisutnost žanra na internetu, njegovo brzo širenje društvenim mrežama i vizualno-verbalna komponenta, no ono što definicije ispuštaju, odnosno ne preciziraju jest javlja li se vizualni dio neophodno u kombinaciji s verbalnim dijelom ili je verbalni dio dostatan sam po sebi da bude smatran memom. Osim u rječnicima, nejednako i široko definiranje pojma *mem* javlja se i u suvremenoj literaturi gdje ih primjerice Šešum definira kao popularne fraze ili koncepte koji se brzo šire od osobe do osobe putem interneta, a u čijoj je osnovi prenošenje digitalne datoteke ili hiperlinka od jednog korisnika do drugog putem dostupnih metoda (elektronske pošte, blogova, stranica za društveno umrežavanje) (2011: 108). Autorica također nadodaje da sadržaj mema najčešće čine: šala, trač, izmijenjena ili neizmijenjena slika, cijela web stranica, video isječak, animacija ili neka neuobičajena vijest te da internetski *mem* može ostati neizmijenjen ili pak evoluirati tijekom vremena kroz komentare, imitacije, parodije i slično (*ibid.*: 108). Za razliku od Šešum, Milosavljević u svom radu o internetskim memovima kao sredstvu vizualne komunikacije memove najprije određuje kao humoristične karikature i imitacije za koje je karakteristična kombinacija slike i tekstualnog sadržaja (2020:10). Pritom je slikovni sadržaj dominantan, a tekst uz njega u službi je pojašnjenja ideje mema. U takvim je memovima slikovni sadržaj najčešće posuđen iz drugih oblika kulture poput tv serija, filmova, vijesti itd. Suprotno od te

prvotne definicije mema kao kombinacije slikovnog i tekstualnog, autor kasnije u radu nadodaje da memovi mogu biti i samo tekstualni ostvaraji, imitacija vijesti ili pak audio zapis, čime se definicija mema znatno proširuje u pogledu mogućih formata žanra (*ibid.*:12). Kompletanu taksonomiju memova donio je Milner koji razlikuje čak 13 tipova čime želi prikazati raznovrsnost i bogatstvo žanra čija se jednostavna forma pojavljuje u brojnim varijacijama, a sve u svrhu postizanja humorističnog učinka, što je njegova glavna funkcija. Humorističnost mema leži u autorovoj namjeri da se našali i zabavi one koji promatraju njegov rad, a temeljna priroda mema je humoristično i satirično reprezentiranje originala od kojeg je izveden. Prema Milosavljeviću „...svi memovi koji parodiraju i na humorističan način reprezentiraju elemente kulture poput serija, filmova, umjetničkih djela, društvenih prigoda te drugih kulturnih i socijalnih fenomena, a nemaju skriveno i sekundarno značenje, mogu se klasificirati kao zabavni memovi“ (2020: 13). Osim humoristične funkcije, mem može imati i informativnu, reklamnu i propagandnu funkciju te služiti kao sredstvo političke komunikacije. Bez obzira na to služi li mem u reklamne svrhe, kritizira ili promovira političku stranku ili služi samo u svrhu zabave, on potiče na dijalog na više razina. Memovi korišteni u reklamnim kampanjama predstavljaju vrstu dijaloga između tvrtki i konzumenata, dok memovi korišteni u propagandnim i političkim kampanjama predstavljaju dijalog između političkih stranaka i birača (Bury 2016: 34). Dijalogičnost se također ostvaruje na razini samih recipijenata promoviranoga sadržaja međusobnim komentiranjem i raspravljanjem neovisno o temi i svrsi mema. Navedeno predstavlja oblik digitalnog folklora koji Howard objašnjava kao tehnološki posredovan folklor vidljiv u šalama, urbanim legendama, narodnim vjerovanjima i praksama pripovijedanja raširenim putem interneta (Howard 2008:193). Unutar digitalnog folklora memovi predstavljaju vrstu kibernetičke folklorne umjetnosti u sklopu koje zadržavaju utvrđene značajke folklora poput višestrukosti i varijabilnosti, a pritom usvajaju nove karakteristike koje im omogućuje internet kao što su „prošireno kruženje“ i „serijska cirkularnost“ (Foote 2007:30). Upravo sve dosad rečeno na temu memova dokazuje kako su oni izuzetno vrijedan i plodonosan materijal za daljnja istraživanja, no zbog ograničenosti ovoga rada fokus će se zadržati na analizi suodnosa vizualnog i verbalnog dijela, od kojih središnji interes verbalnog dijela predstavljaju kletve.

2.5.2. Važnost suodnosa vizualnog i verbalnog dijela mema u postizanju humornog učinka

Prilikom proučavanja fenomena kletvi unutar žanra memova nameće se nekoliko bitnih stavki koje valja uzeti u obzir. Naime osnova je svakog mema da zabavi svog promatrača oslanjajući se na parodiranje aktualnih događaja u svijetu. To se parodiranje najčešće ostvaruje, kao što je ranije navedeno, kombinacijom slike i teksta pri čemu tekst može poslužiti kao način tumačenja slike ili on sliku smješta u posve novi kontekst. Bez obzira na to objašnjava li tekst dodatno sliku ili joj daje novo značenje, oni su nerazdvojni i često neshvatljivi jedno bez drugog. No, kada se u kontekst mema uvedu kletve, u mnoštvu primjera dolazi do promjene jer određen broj kletvi zbog svoje formulaičnosti ne zahtjeva vizualni dio da bi se shvatilo njegovo značenje, već vizualni dio može služiti kao ilustracija sadržajno cjelovite kletve. Takav primjer vidljiv je kod kletve na slikovnom prilogu 1, kod koje tekstualni dio zadržava sve potrebne informacije za njegovo razumijevanje, dok slika djevojke koja više služi kao vizualna dopuna.

Slikovni prilog 1. Verbalni dio slike neovisan je o vizualnom ⁵

Naveden primjer djevojke koja više autor mema odabrao je iz razloga što se uobičajeno kletve izriču u situacijama koje izazivaju veliku količinu snažnih emocija, a uz iskaze ljutnje, frustracije, iznenađenja i slično nerijetka je upotreba povišenog tona ili vikanja što je ovdje na jednostavan način prikazano. Slično je i s primjerom memova nastalima korištenjem

⁵ <https://www.rtl.hr/zivot/zanimljivosti/top-20-najmastovitijih-hrvatskih-kletvi-ako-ih-slucajno-zelite-iskoristiti-u-svom-iducem-izljevju-bijesa-81db6de0-b9ed-11ec-8cd7-0242ac130016> (pristup 15. 3. 2022.)

apstraktnih pozadina (slikovni prilog 2), u kojima je glavni i jedini naglasak na samom tekstu, odnosno kletvi, a pozadina služi kako bi istaknula sadržaj teksta.

Slikovni prilog 2. Vizualni dio u ulozi je isticanja verbalnog dijela mema⁶

Slična verzija takvih memova ona je koja sadrži tekst, a pozadinom s emotikonima promatraču se sugerira kako bi se on trebao osjećati prilikom interakcije s memom. Takav primjer prikazan na slikovnom prilogu 3 na kojem se emotikonima lika što plače od smijeha sugerira promatraču da bi se i on trebao dobro nasmijati čitajući njegov sadržaj.

Slikovni prilog 3. Uloga emotikona u percepciji kletve⁷

Naspram dosad navedenih memova u kojima je tekstualni sadržaj neovisan o njegovu vizualnom dijelu, postoji i skup onih koje možemo klasificirati kao prave memove, a u kojima je iznimno važan suodnos vizualnog i verbalnog djela, čijim se zajedničkim promatranjem postiže humorni učinak. Ovdje je važno napomenuti da se u takvim memovima navode kletve koje same po sebi nisu smiješne, nego to tek postaju u kombinaciji sa slikom. Slika je ta koja upućuje na humornost, bez nje informacija nije potpuna. Takav primjer vidljiv je na

⁶ <https://www.facebook.com/grgo.krmek> (pristup 15. 3. 2022.)

⁷ <https://slikesmijesne.tumblr.com/post/186977319535/najja%C4%8Da-kletva-najja%C4%8Dakletva-kletva-psovka> (pristup 15. 3. 2022.)

slikovnom prilogu 4, u kojem je iskorišteno barokno umjetničko djelo Georgesa de La Toura *Magdalena pokraj žiška*.⁸

Slikovni prilog 4. Ostvarivanje aspekta humornosti kombinacijom umjetničkog djela i kletvenog izraza⁹

Magdalenin sumoran pogled prema plamenu svijeće i melankolična atmosfera služe kao svojevrsni pandan modernoj ženi koja u kasne noćne sate dijeli iste melankolične osjećaje. Tekst kletve kojim se proklinje muškarca zbog lažnog navoda da je otišao spavati odlično se nadopunjuje slikom, ne samo zbog sumorne atmosfere, već i zbog korelacije s mrtvačkom lubanjom u Magdaleninu krilu. Tipičan barokni motiv lubanje u ulozi *memento mori*, tj. podsjećanja na prolaznost života, povezuje se s metonimijski izrečenom željom smrti upućenoj adresatu kletve. Takav tip memova u kojima su iskorištena djela klasične umjetnosti u kombinaciji s tekстом, pomoću kojeg dobivaju posve novo tumačenje, široko su rasprostranjena na društvenim mrežama. Nekadašnji prikazi bogatih plemića, muza i slično, uparuju se s dijalogom iz suvremene, svakodnevne komunikacije, u kojem se niskim stilom prepunom žargona i nerijetko vulgarnih izraza ocrtava govor današnje mladeži. Takva inkongruentnost između visokog umjetničkog stila značajnih umjetnika poput Toura, Vermeera ili Tischbeina te stilski neprikladnog teksta s kojim dolazi u paru, prosječnom promatraču ne ostavlja drugi izbor osim onog da se nasmije.

⁸ Georges de La Tour, Magdalena pokraj žiška, 1640., ulje na platnu, Louvre, Pariz

⁹ <https://www.facebook.com/neznamgram/photos/a.166901347193850/327969371087046/> (pristup 10. 5. 2023.)

Nije drukčija ni situacija sa ostvarajima koje možemo klasificirati kao intelektualne memove, a za čije je pravilno tumačenje potrebno poznavanje šireg konteksta. Primjer takvog mema vidljiv je na slikovnom prilogu 5, koji prikazuje dva muška lika i tekst: „Dabogda ti sin doveo zeta u kuću“. Iako neupućeni korisnik shvaća bit rečenog samo iz teksta kletve, potpuno shvaćanje kletve i njezino ostvarivanje humorne uloge postiže se tek spoznajom da je okrunjeni muškarac sa slike zapravo homoseksualni lik iz serije *Igra prijestolja*. Suigrom vizualnog i verbalnog dijela mema te shvaćanjem šireg konteksta mem ostvaruje primarnu autorovu intenciju – da zabavi promatrača.

Slikovni prilog 5. Primjer intelektualnog mema¹⁰

Sličan primjer vidljiv je na memu nastalom za vrijeme nedavne pandemije korona virusom (slikovni prilog 6). Iako nije riječ o intelektualnom memu, poznavanje šireg konteksta za razumijevanje istog itekako je bitno za njegovo potpuno shvaćanje. Naime, objavom Stožera civilne zaštite o restrikciji kretanja građana i nužnoj izoliranosti (eng. *lockdown*) mnogi su pohrlili u obližnje trgovine ne bi li nabavili zalihe raznih potrepština, uključujući i zalihe toalet papira. Korisnik kojem bi se prikazao samo verbalni dio mema ne bi samu kletvu uopće doživio smiješnom, a nepoznavanjem navedenog konteksta u kojem je slika nastala također bi mu se uskratila mogućnost doživljavanja ovog mema smiješnim.

¹⁰ <https://www.facebook.com/266649703684459/photos/a.266650853684344/309730379376391/> (pristup 15. 3. 2023.)

Slikovni prilog 6. Važnost kontekstualizacije za potpuno razumijevanje mema.¹¹

Za razliku od prethodno navedenih memova u kojima je kletva razumljiva sama po sebi, ali potpunu ulogu ostvaruje razumijevanjem šireg konteksta, postoje memovi u kojima tekst ne donosi dovoljno informacija da bi bio shvaćen bez vizualnog djela. Na slikovnom prilogu 7 adresant kletvenim izrazom izriče: „...ko ovo voli dabogda mu u dnevnoj padalo“. Ne posjedujemo li vizualni dio objave korisnika, preostaje nam da nagađamo je li riječ o kiši, snijegu ili nekoj drugoj padalini. Također, takvim ostvarajima, za razliku od tradicionalnih memova, primarna svrha nije humorna, već se formom kletve iskazuje nezadovoljstvo, a hoće li prikazano biti smiješno promatraču ili ne, ovisi isključivo o njemu.

PS: ko voli ovo dabogda mu u dnevnoj padalo !!

Slikovni prilog 7. Vizualni dio mema neophodan je za razumijevanje njegova verbalnog dijela.¹²

¹¹ <https://dalmatinskiportal.hr/zivot/splitsko-stanje-uma-ova-fotografija-s-porukom-se-siri-drustvenim-mrezama/60752> (pristup 15. 3. 2022.)

¹² <https://www.facebook.com/photo/?fbid=6370342596344459&set=a.593041004074676> (pristup 15. 3. 2023.)

Slično je i s memovima nastalim na temu kontroverznih iskaza bivšeg dopredsjednika Dinama – Zdravka Mamića (slikovni prilog 8), u kojima je humor prisutan, ali nije njihova primarna svrha. Podsjećamo, Mamić je prokleo novinara riječima „Proklet bio na Božić 2010“. Njegova namjera proklinjanja bila je stvarna, ozbiljna. No smještanjem izrečenog u format mema zajedno sa slikovnim prikazom adresanta kletve, poprima se drukčija uloga od one prvotne. Popularnost memova na temu Mamićevih izjava jedno je vrijeme bila toliko velika da bi se zbog količine ostvarenih memova mogla prihvatiti kao zasebni žanr unutar formata.

Slikovni prilog 8. Postizanje humora smještanjem kletve u format mema¹³

Pozornost valja obratiti i na mem (slikovni prilog 9) koji također predstavlja jednu od najpopularnijih žanrovskih kategorija unutar formata. Naime žanru „štrebera“ posvećene su brojne stranice poput *Dnevne doze štrebera* na Facebooku ili je česta pojava unutar drugih zabavnih stranica (9gag, Memdroid i slično). Što se tiče odnosa vizualnog i verbalnog dijela mema, u verbalnom se dijelu najprije donosi rečenica koja opisuje neku od mladićeva zgoda, a zatim se donosi tekst koji bi mladić potencijalno mogao izreći u okviru žanra mema. Dakle, ovdje nije riječ o stvarnoj izjavi neke osobe prenesene citatom, već autor mema sam osmišlja što bi mladić (štreber) mogao reći. Što se tiče aspekta humornosti ovog mema, on je ostvaren na više razina. Najprije upadljivom slikom mladića osebujna izgleda, a zatim verbalnim dijelom u kojem se djevojci želi da joj se nagomila gradivo. Kako bi se ostvario potpuni humorni učinak ovoga mema, neophodno je vizualni i verbalni dio promatrati zajedno jer

¹³ <https://memegenerator.net/instance/50980611/zdravko-mamic-proklet-bio-na-boi-2010> (pristup 15. 3. 2022.)

njegova humornost leži u poznavanju šireg konteksta, a to je poznavanje koncepta štreberskih memova.

Slikovni prilog 9. Upotreba kletvi unutar žanra štreberskog mema¹⁴

Navedenim je primjerima prikazano kako se kroz različite oblike memova mijenja odnos vizualnog i verbalnog dijela, od potpune podređenosti vizualnog dijela verbalnom pa sve do njegove ravnopravnosti. Suodnos vizualnog i verbalnog dijela uvelike diktira humornom percepcijom mema, a važnu ulogu ima i promatračevo poznavanje šireg konteksta, najviše potrebnom za razumijevanje intelektualnih memova.

3. Rezultati i rasprava

3.1. Rezultati s obzirom na odnos roda i uzroka upućivanja kletvi

U ovom će se poglavlju kletve analizirati s obzirom na spol adresanata i adresata te će se istaknuti uzroci upućivanja istih. Tijekom analize najprije će se prezentirati rezultati ženskih adresanata iz korpusa verbalnih kletvi, a zatim će se prezentirati rezultati ženskih adresanata koji čine verbalni dio memova. Isto će se učiniti i sa skupinom kletvi muških adresanata, kolektiva, itd., a kletvama u memovima pridružene su još dvije dodatne skupine s obzirom na adresanta. To su skupina personificiranih adresanata te nulta skupina koja zbog svoje kompleksnosti zahtijeva dodatno objašnjenje.

¹⁴ <https://www.facebook.com/dnevnadozastrebera/photos/a.1532094210381831/1954349951489586/?type=3> (pristup 10. 5. 2022.)

U ukupnom uzorku od 192 kletve, 79 kletvi uputio je muškarac, 62 kletve uputila je žena, 45 kletvi uputio je adresant nepoznata spola, četiri je kletve uputio kolektiv, a dvije su kletve uputili personificirani likovi. Ukupan uzorak sačinjen je od 100 verbalnih kletvi i 92 kletve u memovima. Uzorak od 100 verbalnih kletvi čine 53 kletve čiji je adresant muškarac, 42 kletve čiji je adresant žena, četiri kletve čiji je adresant kolektiv te jednu kletvu nepoznata spola adresanta. Uzorak od 92 kletve u memovima čine 44 kletve nepoznata spola adresanta, 26 kletvi čiji je adresant muškarac, 20 kletvi čiji je adresant žena te dvije kletve čiji je adresant personificiran lik.

Kletve u verbalnom obliku žene su u najvećem broju (13) adresirale same sebi i to najčešće iz frustracija povezanih sa školovanjem - dolaska na ispit u mamurnom stanju, teškoća sa posljednjim ispitima na fakultetu, zasićenosti obvezama studija, ispitne nervoze, objašnjavanja gradiva drugima. Također su kletve uputile sebi zbog pretjeranog slušanja glazbe, velikog broja obaveza, ljubomore na pojedince koji se kupaju na moru, ovisnosti o cigaretama, skraćivanja kose, loših odluka te gladi u kasne noćne sate. Nakon samoproklinjanja, najveći je broj kletvi upućen stvarima i pojavama (10), a proklinju se društvene mreže i kapitalizam, dan odluke upisivanja gimnazije, dan odluke kupovanja jeftinijeg kozmetičkog proizvoda, korona, pekare koje ne prodaju jogurt, šiške, maramica zaostala u prljavom vešu, aplikacije za internetsku kupovinu te uzaludno iščekivanje zbog kojeg su propuštene životne prilike. Sljedeće po broju učestalosti čine kletve upućene skupini (9), a razlozi proklinjanja su: ljubomora na ljude koji su na moru, ljubomora na muškarce s dugom kosom, korumpiranost hrvatskih političara, vikanje u rane jutarnje sate, ilegalno iznajmljivanje apartmana, krađa, fizički napad na homoseksualni par, nepoštivanje pravila kućnog reda i mira te želja da se Srbija ne pridruži Europskoj uniji. Nadalje, kletve su upućene čak pet poznatih pojedinačnih osoba, od toga četirima muškarcima zbog čedomorstva, javljanju maloljetnim djevojkama, osobne svađe te ratnog zločina, a jednoj je ženi kletva upućena iz nepoznata razloga. Dvije su kletve upućene nepoznatim pojedinačnim ženama zbog istog razloga – krađe, a jednu je kletvu žena uputila neodređenoj pojedinačnoj osobi zbog predugog čekanja na graničnom prijelazu. Po jedna je kletva također upućena životinjama, točnije mačkama, jer su bezobrazne te jednom kletvom adresantica želi da sve izgori zbog prijedloga da se banana prema bontonu jede nožem i vilicom.

Kletve u memovima žene su u najvećem broju uputile nepoznatim pojedinačnim muškarcima (4) zbog ljubavnih boli koje su uzrokovali, a isti je broj kletvi (4) upućen neodređenom pojedinačnom muškarcu zbog ljubomore te želje da se muškarac dovoljno

napije kako bi se ohrabrio i javio. Zanimljivo je da nijedna kletva nije upućena poznatom pojedinačnom muškarcu ili ženi, kao što je to slučaj kod kletvi u verbalnom obliku. Nadalje, neodređenim pojedincima tri su žene uputile kletve u slučaju ako ih netko ne voli, ne odvajanja negacije od glagola i postavljanja pitanja pred sam kraj predavanja. Dvije su kletve u memovima adresantice uputile same sebi zbog javljanja bivšem dečku, a po jedna je kletva upućena skupini kolega na ranojutarnjem poslovnom sastanku; neživom, odnosno snijegu koji je pao u velikoj količini te svima zbog želje da svima padnu novci s neba.

Kletve u verbalnom obliku čiji su adresanti muškarci u najvećem su broju upućene skupinama (13). U četiri je slučaja riječ o proklinjanju zbog fizičkog napada na žensku osobu dok su ostali razlozi: diskriminiranje, nezadovoljstvo mjerama covid stožera, čuvanje zmija u kući, ljubomora na mlađe generacije, predugo čekanje u redu, izdaja povjerenja, izražavanje suprotnog mišljenja da Nikola nije najljepše muško ime, nezadovoljstvo ženskim spolom te nezadovoljstvo radom novinara. Pritom primjer „Zene! Proklete bile, bog vas blagoslovio!!“ istovremeno uključuje i kletvu i blagoslov, što ga čini jedinstvenim unutar korpusa. Sljedeće su po brojnosti kletve upućene neodređenom pojedincu, no ovdje je bitno napomenuti da je svih 12 kletvi navela ista osoba na mrežnoj stranici Forum želeći time pokazati svoju kreativnost i maštovitost pri smišljanju kletvi. Od navedenih je 12 kletvi njih četiri upućeno neodređenom muškarcu što je vidljivo iz uporabe glagolskog pridjeva radnog za muški rod (pr. „da bog da kopao rupu za Žakov lijes!!“) ili uporabe riječi poput *žene* („Dabogda ti žena nikad više grah neskuhala!“) ili *punice* („Dabogda ti punica na Carlu Del Ponte ličila!“). Preostale su kletve primjenjive na oba spola, no i dalje njihova namjera nije bila stvarno proklinjanje, već iskazivanje kreativnosti, kao što je već rečeno. Nadalje po brojnosti slijede kletve upućene poznatoj pojedinačnoj osobi, i to muškarcima, među kojima je jedna od najpoznatijih kletvi – ona Zdravka Mamića upućena novinaru riječima „Proklet bio na Božić 2010“. Ostale su kletve upućene zbog buke koju stvara susjedova kosilica, frustriranosti grupnim razgovorima, uhićenja Kazimira Bačića, političkih razloga, osobnih svađa te odlaska prijatelja u kafić. Sljedeće su po brojnosti kletve upućene neživom (8), odnosno predmetima i pojavama, u kojima se izražava nezadovoljstvo novcima, reklamama, penalima, nogometnom ligom, modernim digitalnim tehnologijama, cjepivom Astra Zeneca, neispunjenim očekivanjima političkog kandidata te ljubavnim problemima. Nadalje slijedi šest kletvi upućenih nepoznatoj pojedinačnoj osobi, najčešće zbog krađe, a zatim iz političkih razloga i osobnih razloga. Znatno je manje kletvi upućeno poznatoj ženskoj osobi, samo su 3 takve kletve muškarci uputili iz razloga namještanja natječaja, prestanka praćenja na društvenoj

mreži te načina pozdravljanja na društvenoj mreži. Najmanje su kletvi muškarci uputili sami sebi. Samo dvoje muškarca proklinje sebe zbog slanja rođendanske čestitke za koju adresat nije zahvalio te rashlađivanja klima uređajem za vruće ljetne dane.

Kletve u memovima muškarci su također u najvećem broju (6) uputili raznim skupinama, primjerice skupini onih koji mrze jednog od adresanata, skupini onih koji se guraju u redu za meso za sarmu, zaposlenicima u Ministarstvu koji se ne javljaju na telefon, novinarima te vlastitoj djeci. Nadalje, četiri su kletve muškarci uputili poznatom pojedinačnom muškarcu, primjerice sucu zbog nepravednog suđenja na nogometnoj utakmici, ljubavnog odnosa starijeg gospodina i mlade djevojke, nepravednosti mušterije koja je uzela sve krafne u pekari iako je adresant jasno iskazao da ih i on želi kupiti te ponovno kletva Zdravka Mamića kojom proklinje novinara na Božić 2010. godine. Sljedeće su po brojnosti kletve upućene neodređenoj osobi, pa se tako dvjema kletvama proklinju osobe koje vole snijeg, a jednom se kletvom izražava želja da neodređenu osobu istražuje Pernar, što je potaknuto nedavnom aferom trgovine djece u Zambiji u kojoj je navedeni iskazao istraživačke sposobnosti. Po jedna je kletva također upućena neodređenoj osobi muškog roda kojom se želi da joj padne mobilni telefon tijekom povorke ponosa čime se aludira na seksualno iskorištavanje pojedinca ukoliko se navedeno ostvari. A jedna je kletva upućena i neodređenoj ženskoj osobi kojoj se želi da za Valentinovo dobije ružu iz rasadnika Let 3. Ovdje je riječ o hrvatskom rock sastavu poznatom po ekstravagantnim nastupima na kojima su, između ostalog, ruže imali u stražnjici, a izrečenom se kletvom šaljivo poručuje da neodređenoj recipijentici bude poklonjena upravo ta ruža. Kletve su upućene i trima nepoznatim osobama, od toga jednoj ženi zbog ne javljanja adresantu, drugoj ženi zbog privlačnosti te osobi koja je ukrala grm. Najmanje su kletvi u memovima muškarci uputili sebi (2) te neživom (2). Jednom se kletvom muškarac proklinje zbog ovisnosti o cigaretama, a drugom muškarac izriče kako bi političari sami sebe proklinjali riječima „Dabogda se ne makao sa ovog mjesta“ što je zapravo antikletva jer se ne radi o zloj želji, već je formula kletve upotrijebljena za pozitivan ishod. Proklinjanje neživog muškarci su uputili zbog prečeste uporabe društvene mreže Facebook te oružja kojim se ratuje. Zanimljivo je da niti jedna kletva u obliku mema nije upućena poznatoj ženskoj osobi kao što je slučaj kod kletvi u verbalnom obliku.

Sljedeću kategoriju adresanata čini kolektiv. Kletve u verbalnom obliku uputila su četiri kolektiva i to radijska postaja publici ako su ih lagali, glazbeni sastav Dubioza kolektiv vladi Bosne i Hercegovine zbog uvođenja mjera tijekom pandemije, navijačka skupina Kohorta Osijek HNS-u zbog „otimanja“ utakmice te navijačka skupina Torcida onima koji

blate mrtvo ime preminulog kolege. S druge strane, kletve u memovima nije uputio nijedan kolektiv.

Kletve kojima je nemoguće odrediti spol adresanata u verbalnom je obliku uputila samo jedna osoba zbog osjećaja bespomoćnosti, a kletve u memovima uputilo je 6 osoba. Među njima su autori dvaju različitih novinskih članaka na internetskom portalu prikupili 33 kletve (jedan 19, drugi 14), čime se željela pokazati maštovitost, ali i opakost kletvi balkanskog područja. Također su tri kletve u obliku mema objavljene na društvenoj mreži Facebook u grupi *Gejmotron kletve i uroci* čiji je zadatak uz kadrove iz serije Igra prijestolja (eng. *Game of Thrones*) pridružiti kontekstualno odgovarajuću kletvu. Primjerice uz homoseksualni se lik iz serije pridružuje tekst „dabogda ti sin doveo zeta u kuću“. Preostalim se dvjema kletvama nepoznata spola adresanta želi da nečija majka pročita privatne poruke iz nama nepoznata razloga, a drugom se kletvom komentira podijeljena priča te se želi loš uspjeh na ispitu zbog postavljanja pitanja pred sam kraj predavanja, čime se zadržava ostale studente u predavaonici.

Kletvama u memovima pridružene su još dvije dodatne skupine s obzirom na adresanta, a to je skupina personificiranih adresanata i nulta skupina koja zbog svoje kompleksnosti zahtijeva dodatno objašnjenje.

U skupinu personificiranih adresanata svrstani su oni ostvaraji u kojima autor mema putem pridavanja ljudskih osobina životinjama ili dijelovima tijela omogućuje stvaranje dijaloga. Pa tako se u prvom primjeru jedan medvjed obraća drugom i moli ga za piće, a drugi mu odgovara „Ajde sve popi, zadavio se dabogda...“ Za razumijevanje ovog mema potrebno je poznavanje šireg konteksta, primjerice da je riječ o polarnim medvjedima i piću *Coca-Cola* preuzetih iz *Coca-Coline* božićne reklame, a odnos između dvaju medvjeda ocrtava odnos između braće, što se kletvom dodatno naglašava, no u sklopu ovog poglavlja bitno je istaknuti kako je nemoguće odrediti spol izricateljima kletve, već je stoga osmišljena skupina personificiranih adresanata. U sljedećem takvom ostvaraju dijaloški je ostvarena komunikacija između djevojke imena Jovana i njezina mozga, a svrha mema je na šaljiv način ocrtati jednu od situacija u kojima nam vlastite misli otežavaju da utonemo u san. Pritom je spol adresanta (mozga) nezahvalno određivati jer je riječ o dijelu tijela sa personificiranim sposobnostima.

U posljednju je, nultu skupinu, svrstano osam memova. Prvi od njih čini mem broj 48¹⁵ uz koji nedostaju informacije o kontekstu, bez čega je gotovo nemoguće shvatiti o čemu je riječ. Prikazani su stara gospođa i izvanzemaljac, a gospođa izgovara riječi „Biži, vrag ti sriću odnia“. Pritom zbog gospođina pogleda uperenog promatraču ispred malog ekrana nije jasno obraća li se gospođa promatraču ili izvanzemaljcu, no ono što je poznato jest da je kletva izrečena u kontekstu rezultata nogometne utakmice na stranici *Nogometne vijesti*. Iako je u sklopu mema stara gospođa adresantica kletve, njezin je stvarni adresant autor mema, koji je sliku iskoristio za kreativno izražavanje nezadovoljstva rezultatom utakmice. Zbog te je kompleksnosti kletva pridružena nultoj skupini, zajedno s memom br. 67 i br. 75. Memom br. 67 autorica uz riječi „I ja sam nečije 'crkla dabogda“ izriče kletvu koju joj neka druga osoba može poručiti, no s obzirom na to da nema stvarne osobe koja tu kletvu direktno izriče, postavlja se pitanje tko je pravi adresant kletve. Slično je i s kletvom br. 75 u kojoj autorica tvrdi da će najjača pjesma s kletvom zauvijek biti „dabogda umro na njoj“, dok ostali uzaludno pokušavaju osmisлити nešto drugo, no problem kod određivanja adresanta kletve je sljedeći. Originalna autorica kletve jest srpska pjevačica Svetlana Ražnatović, poznata kao Ceca, koja kletvu upućuje muškoj osobi, a autorica statusa kletvu ne izriče direktno nekoj osobi, nego samo prenosi riječi pjesme u sklopu navedene izjave. Sljedeća je problematična kletva ona pod brojem 45, a riječ je o kletvi ostvarenoj u dijalogu između dvaju likova. Dijalog dakako nije stvaran, već ga je osmislio autor mema kombinacijom kadrova preuzetih iz filma *Spiderman* i teksta kontekstualno vezanog uz rezultat nogometne utakmice. Problem određivanja adresanta i adresata je taj da se adresantom može smatrati autor mema koji poruku šalje fanovima internetske stranice na kojoj je mem objavljen, no adresantom se može smatrati i lik mema koji u sklopu dijaloga kletvu i izriče drugom liku. Slično je i s kletvama br. 64, 85 i 91 u kojima se autor/ica mema može smatrati adresantom/icom kletve, no zapravo su likovi unutar mema ti koji dijalogiziraju i koji kletvu upućuju svom dvodimenzionalnom sugovorniku. No, čak i unutar tih memova vidljivo je da su muškarci ti koji zauzimaju ulogu izricatelja kletvi u većem broju nego žene. Izricatelj posljednje kletve unutar mema također je muškog roda. Riječ je o memu nastalom kombinacijom slike „štrebera“ (inače vrlo popularnog žanra mema) i teksta, pri čemu prvi tekst služi za kontekstualizaciju: „Djevojka ga odbila na prvom sastanku“, a drugim se izriče kletva: „Kurvo, dabogda ti se nagomilalo gradivo“. U ovom memu sam autor/ica mema nije taj/ta koja kletvu izriče nekoj ženi nego je preuzet lik učenika koji kletvu izriče ženskoj osobi zbog odbijanja. Pritom valja naglasiti da

¹⁵ U ovom poglavlju svaki navedeni broj mema odgovara onom broju pod kojim je mem zabilježen u poglavlju „Katalog memova“.

ovo nije zaista nešto što jedan mladić poručuje djevojci, nego što bi on u okviru navedenog žanra mogao reći. Navedenim je primjerima ove skupine pokazana složenost žanra memova i važnost poznavanja šireg konteksta za shvaćanje istih.

Uzevši u obzir sve dosad navedeno, zaključujemo da su muškarci u većem broju adresanti kletava nego žene, bilo u verbalnom obliku, bilo u obliku mema. Najveći broj kletvi muškarci upućuju skupinama koje su u njima pobudile snažne negativne emocije, zbog kojih su spremni javno iskazati nezadovoljstvo. Isto tako i drugim, njima poznatim muškim osobama, s kojima su u privatnoj svađi ili kojima kletvu izriču u šali. Najmanje kletvi muškarci izriču suprotnom spolu te sami sebi, što odgovara rezultatima dosadašnjih istraživanja na navedenu temu. Žene pak najvećim dijelom proklinju sebe te stvari i pojave, čime se pokazuje srozavanje kletvi na poštapalicu i njihovo neozbiljno shvaćanje u odnosu na stara vremena. Slično kao i kod muških adresanata, žene upućuju kletve u velikoj mjeri određenim skupinama kada je riječ o događajima koji u većini slučajeva pobuđuju snažne emocije, no i dalje je broj ženskih izricateljica manji od onih suprotna spola. Kletve zabilježene u sklopu memova, zbog mogućnosti moderne tehnologije, najvećim dijelom sakrivaju spol svog adresanta, no čak se i unutar njih vidi veća tendencija adresiranja kletvi muškom spolu nego ženskom. Time je pokazano da, iako žene ulaze u suvremene kontekste onog što im je do nedavno bilo nedostupno, odnosno neprimjereno, i dalje na domaćem prostoru prednjače muškarci, čiji jezični izričaji nose veću snagu i ozbiljnost od onih ženskih.

3.2. Rezultati s obzirom na tematsku podjelu kletvi

U ovom će se poglavlju kletve razvrstati u nekoliko tematskih kategorija s obzirom na posljedice koje bi kletva trebala nanijeti adresatu. Tematske kategorije su sljedeće: *bolest, smrt, korupcija, psihička i fizička teškoća, gubitak predmeta/osoba, hrana i piće, životni/dugotrajni neuspjeh, neprecizirana proklinjanja, kletve višestrukog tumačenja te antikletve*. U kategoriju nepreciziranih proklinjanja svrstat će se kletve kojima se ne izriču posljedice proklinjanja, već se adresata samo proklinje, najčešće riječima „proklet bio“, dok će se u kategoriju kletvi višestrukog tumačenja svrstati one čije tumačenje nije jednoznačno te se stoga ne može svrstati u neku od preostalih predloženih kategorija. U kategoriju antikletvi svrstat će se ostvaraji koji koriste formulaciju kletve, ali izriču pozitivnu stvar, za razliku od ostalih kletvi kojima se želi zlo adresatu. Također, zbog ograničenog kapaciteta rada, kletve u formatu mema bit će razvrstane tako da će se citirati samo njihov verbalni dio unutar

kategorije kojoj pripadaju jer je verbalni dio taj temeljem kojeg se određuje pripadnost kategoriji.

3.2.1. Bolest

U tematski krug *Bolest* svrstano je dvadeset i šest kletvi. Riječ je o kletvama vezanim uz pojedine dijelove tijela kojima se želi nešto loše – time se zapravo želi bolest. Takvim su kletvama u osam slučajeva zahvaćene ruke, a nakon toga u jednakoj mjeri, odnosno u dva slučaja pluća, zubi i oči. Nadalje, proklinju se i ženske grudi, prsti, zanoktice na rukama, ženski spolni organ, glasnice, stopala, pluća, koljena i slijepo crijevo. Kletvom „Poskliznuo se i osramotio javno dabogda“ adresatu se želi da padne i time osjeti fizičku bol pri padu, dok se kletvom „Dabogda me našli ukočenog ispod klime“ misli na ukočenost cijelog tijela zbog hladnog zraka iz klimatizacijskog uređaja koji to mogao uzrokovati. Kletvom „Dabogda knjige prstima čitao“ metonimijski se proklinje osobu na sljepoću, a kletvom „Dabogda vam se to ceri dogodilo govna odvratna purgerska“ misli se na fizičku bol nakon napada na paradi ponosa u Zagrebu čime se zapravo želi bolno (bolesno) stanje tijela.

1. „Curo s kata koja si uzela/ crni Adidas top s moga sušila/ dabogda ti se sise u njemu sasušile/jadnice“
2. „Poskliznuo se i osramotio javno dabogda“
3. „Dabogda mu se ruke osušile ko je da je“
4. „Tom rukom kojom mases – e otpala ti dabogda“
5. „6:00 MUP Nbg ispred mene u redu 16 ljudi dabogda raskrvarili zanoktice“
6. „Otpratila se me i pička ti se osusila dabogda“
7. „KO SE DERE U 10 DO 5 DABOGDA BEZ GLASA OSTALI“
8. „Dabogda me našli ukocenog ispod klime“
9. „dabogda ti kurije oči progledale“
10. „Dabogda vas kačili na vaše respiratore“
11. „dabogda da van se to ceri dogodilo govna odvratna purgerska“
12. „Dabogda ti ispali svi zubi osim jednog da bi mogao imati zubobolju“
13. „Dabogda knjige prstima čitao“
14. „Dabogda ti se umirovljenici u tramvaju dizali“
15. „Dabogda gledao kako ti oči ispadaju“

16. „Dabogda u džepu imao novaca a nemaio ih s čime dohvatiti“
17. „Dabogda ti rak po plućima vozački polagao“
18. „Dabogda se nogama umivao“
19. „Ćorav ti zubar zube popravljao“
20. „Dabogda ti u Sahari jedina voda bila ona u koljenu“
21. „dabogda ti slijepo crijevo progledalo“
22. „ruka mi dabogda otpala ako mu opet pošaljem poruku“
23. „Poruku imam za gospodu iz Ministarstva omladine i sporta: 'Dignite slusalicu u 10 dana bar jednom kada vas neko zove ruke vam otpale dabogda' Hvala“
24. „dabogda se osušila ruko“
25. „Dabogda imao samo dva zuba! Jedan da mi otvoriš pivo, a drugi da te stalno boli!“
26. „...Samo lajkaj tu kurvetinu, ruku slomio dabogda. Prsti ti otpali...“

3.2.2. Smrt

U tematskoj skupini *Smrt* trideset i devet je osoba poželjelo smrtni ishod sebi ili drugom adresatu. To je u jedanaest slučajeva izraženo glagolom *crknuti*, u četiri slučaja glagolom *ugušiti* (koga/što/se), u tri slučaja glagolom *umrijeti*, također u tri slučaja glagolom *zadaviti/udaviti* (koga/što/se) te u jednom slučaju glagolom *umrijeti*. U okviru ove tematske kategorije adresatima je na ostale načine poželjen smrtni ishod, recimo upotrebom eufemizama neka je odnese rijeka Dunav, neka „otegne“ u pritvoru i izrazom „Nek mu je laka crna zemlja“. Smrt je poželjena i na način da nekog pojedu zmije, da ga vrug večera ta strada od munje. Kletva „dabogda ti svi u kući plakali, a samo pop da ti pjev'o“ izražava situaciju u kojoj ožalošćeni oplakuju smrt pojedinca dok svećenik vodi pogrebni obred, a kletva „Dabogda ti Lanisteri kišu najavljivali“ odnosi se na scenu iz serije *Igra prijestolja* u kojoj je vladajuća loza Lanistera ugušila u krvi pobunu protivničke kuće Reyne od Kastamira. Tom se kletvom pojedincu izražava zla želja da mu Lanisteri krvničkim pohodom unište lozu. Kletvom „dabogda spavala kad i ja“ koju izriče ilustrirani mozak svojoj vlasnici Jovani on poručuje da će spavati tek kad umre zato što je mozak jedan od neprekidno aktivnih organa koji nema mogućnost „spavanja“. Valja spomenuti i primjer u kojem se smrt izriče usporedbom odvajanja negacije od glagola sa odvajanjem osobe od života.

1. „Jel vidio netko crnu Najk patiku u krugu doma ili šire ukradenu s prozora?
Dabogda se ugušio u njoj, gade“
2. „dabogda se ujutro hladan probudio!“
3. „E crkli dabogda i ja i spotify i daily mix“
4. „je l' realno da mi neko lupi seen na rođendansku čestitku, e dabogda ja crko što sam je uopšte i poslao“
5. „Koliko obaveza imam sjutra dabogda umrla ja noćas“
6. „Dok se svi kupaju i sunčaju ja ribam fuge dabogda crkla“
7. „Mamurna na ispit dabogda me dunav odneo“
8. „Dabogda crkla Lou Taylor u najgorim mukama“
9. „Najgori su ljudi kojima ispricas nesto u povjerenju pa nakon svake svadje raspricaju to na svaki cosak pih crkli dabogda“
10. „Živjela LGBTQ+ propaganda dabogda izumrle heteroseksualne osobe“
11. „ugusila se ja dabogda u ovim cigaretama vise“
12. „sutra imam jako bitan ispit ne znam šta ću sa sobom crkla ja dabogda više“
13. „o da li ću diplomirati više jebala me ova dva ispita dabogda crkla ja eto“
14. „dabogda crko mjesec zut sto joj pokaza put koji vodi do mene“
15. „Crko da bog da u zatvoru“
16. „Michael Oliver, jebeno englesko raspalo govno, dabogda se ugušio u vlastitim govnama.“
17. „skratim li još samo jednom kosu dabogda crkla“
18. „ubila te munja dabogda“
19. „Dabogda da otegla u pritvoru!“
20. „Udavio se dabogda u bazenu“
21. „Dabogda crkla ja zajedno sa ovim fakultetom eto“
22. „Prestanite čuvati zmijske po kućama pojele vas dabogda“
23. „Dabogda te vrag večerao!“
24. „Dabogda ti svi u kući plakali, a samo pop da ti pjev'o!“
25. „Daj malo meni! Ajde sve popi, zadavio se dabogda...“
26. „Dabogda ti Lanisteri kišu najavlјivali“
27. „Spavaš li Jovana? Spavam! Dabogda spavala kad i ja!“
28. „Dabogda crk'o za mnom“
29. „Svaka cast Tesli sto izmisli struju / a crko dabogda ko izmisli brojilo“

30. „*Sastanak na teams u 8:00*/-ja u 7.57 sa 3 sata sna:/ Dobro jutro, umrli svi dabogda.“
31. „aww ovo je onaj što pršti u nos / a s kim ja izađe pij dabogda se ugušila“
32. „Poslao sam joj kišu./ Nemojte se ljutiti ako ste i vi pokisli./ Ona stvarno voli kišu.
/Dabogda se oboje podavili.“
33. „I ja sam nečije 'crkla dabogda““
34. „Crkli dabogda i on i ona, ali više ona“
35. „Crk'o dabogda“
36. „Najjača pesma sa kletvom će uvek biti dabogda umro na njoj ostali džabe pokušavaju da smisle nešto drugo“
37. „A odvoji to ne od glagola odvajali te od života dabogda“
38. „Ljubi deda crko dabogda“
39. „Reko ode spavat/A vidi ga onlajn i lajka kujama (Nek mu je laka crna zemlja)“

3.2.3. Korupcija

Tema *Korupcije* bilježi samo jednu kletvu koju je ironično izrekla bivša predsjednica Republike Hrvatske, Kolinda Grabar-Kitarović, a to je da svi političari budu „korumpirani“ kao ona.

1. „Dabogda svi hrvatski političari bili korumpirani kao ja!“

3.2.4. Psihička i fizička teškoća

Skupina *Psihičke i fizičke teškoće* odvojena je od skupine *Bolest* zato što se ovdje ne želi tjelesni deformitet ili neki oblik bolesti, već se adresatu želi neka neugodnost koja bi mogla izazvati osjećaj srama i nelagode. Tako su ovdje smještene kletve kojima se u najvećem broju adresatima želi prekomjerno debljanje, neprivlačan fizički izgled (njih ili njihove djece), sinova homoseksualnost te probavne smetnje, dok se ostalim kletvama izriče niz neugodnosti poput loše frizure, neugodnog tjelesnog mirisa, život u usporenom pokretu (*slomo* = eng. *slow motion*) što bi izazvalo neugodnost pri obavljanju svakodnevnih radnji te brojne druge neugodnosti.

1. „Draga curo koja si skupila haljinu sa sušila na 3. katu 6. paviljona, dabogda 15 kila dobila i nikad u nju ne stala!“

2. „Dabogda ti punica na Carlu Del Ponte ličila!“
3. „Dabogda ti sin zeta dovede doma!“
4. „da bog ti Žak prdnuo na vijenčanju!!!“
5. „da bog kopao rupu za Žakov lijes!!“
6. „Jebem im sve, dabogda ostali trudni i nikad više ne spavali“
7. „Dabogda ti cijeli život bio slomo kao policajac na BiH granici“
8. „Danas, 15.3.20. u 9,05h Split, Superkonzum Sirobuja Usrala se daBogda!“
9. „Dabogda ti djeca ličila na mene“
10. „Dabogda ti dijete bilo visoko kao bosanski standard!“
11. „Ko me mrzi, da Bog da mu sva djeca licila na mene“
12. „Dabogda ti stolar odijelo kroji!“
13. „Dabogda se sam sa sobom utrkiavao i stigao treći!“
14. „Dabogda smrdio svojim čarapama!“
15. „Dabogda ti poslodavac rekao da si prekvalificiran!“
16. „Dabogda te šišali petardom!“
17. „Dabogda ti Željko Joksimović na svadbi zapevao“
18. „Dabogda ti sin doveo zeta u kuću“
19. „Dabogda ti mater pročitala cili inboks“
20. „Nova kletva za Valentinovo...Dabogda dobila ružu iz rasadnika Let3...“
21. „dabogda omašio search, pa stavio na status“
22. „Ko mene ne voli, dabogda zaboravio šifru za FB!“
23. „Djevojka ga odbila na prvom sastanku/'Kurvo, dabogda ti se nagomilalo gradivo!“
24. „Malopre sam čuo najaču kletvu, dabogda ti pao mobilni usred gej parade“
25. „'I kad nisi moj lepo spavaj ljubavi' /Šalim se. Da Bog da ne sklopio oci sve dok mi se ne javiš.“
26. „Bog se javi/A ti nećeš/Ugojila se dabogda“
27. „nista gore od osobe koja minut pred kraj predavanja ima neko pitanje dabogda ne saznala nikad“ – „Dabogda poništavala devetku“
28. „Čekam u pekari iza lika koji pokazuje prodavačici na princez krofne. Druga mi veli izvolite, a ja kažem da ću sačekati jer ću isto to. Tek će lik 'zapakujte mi sve 4. Oooooo usro se dabogda od njih.,,
29. „Dabogda ga svaka koju upozna gleda kao brata“
30. „Dabogda do dimnjaka napado“
31. „ko ovo voli dabogda mu u dnevnoj padalo“

32. „Dabogda pretplata za fejs bila 500 eura“
33. „Neš ebati dok kaktusi ne procvetaju! – Da Bog da, da ti se skapala, a kaktusi uvenuti.“

3.2.5. Gubitak predmeta/osoba

U skupini *Gubitka predmeta ili osoba* adresatima se želi gubitak bliskih osoba ili materijalnih stvari, primjerice ključeva usred gej parade što je povezano s lažnom idejom da onaj tko se sagne u prisustvu homoseksualnih osoba može biti seksualno iskorišten. Zatim se želi da sve izgori, čime se gubi doslovno sve oko nas. Isto tako se želi gubitak novaca i oružja koji se nerijetko tumače kao izvor zla, ukidanje penala na nogometnoj utakmici, kvar kosilice zato što kosilica svojim glasnim zvukom može ometati odmor pojedine osobe, ukidanje nogometne lige zbog loših igrača, gubitak cigareta što izazivaju ovisnost te kvar tiskarskog stroja čime bi novinari bili onemogućeni pisati maliciozne članke o pojedincima. Kletvom „Dabogda ti kuća bila na CNN-u“ adresatu se želi da kuća doživi neku veliku nedaću, o čemu bi izvještavala poznata američka televizijska kuća, dok se kletvom „Vrag ti babu odselio“ pojedincu želi prekid kontakta sa bliskom osobom, u ovom slučaju s bakom.

1. „dabogda ti ispali ključevi usred gej parade“
2. „Dabogda sve izgorelo, žena predlaže da bananu jedemo nožem i viljuškom, inače smo vulgarne“
3. „Gledam tuđe slike sa mora i mislim 'dabogda vam pocrkali telefoni.'“
4. „koliko mrzim pare dabogda ih sve spalili“
5. „ako išta mrzim na svijetu to su penali, dabogda izgorjeli oni“
6. „dabogda ti crkla kosilica“
7. „dabogda se ugasila ova jadna i žalosna liga“
8. „Dabogda ti kuća bila na CNN-u!“
9. „Vrag ti babu odselio!“
10. „Rodjo da bog da mi zadnja cigara bila ako lažem – laže“
11. „Inter arma silent muze“ Kad oružje govori – Muze ćute. Dabogda svo oružje svijeta od ognja sagorelo.“
12. „Dabogda vam crkne stroj za tiskanje novina“
13. „...Dabogda ti crko laptop i telefon.“

3.2.6. Hrana i piće

U kategoriju *Hrane i pića* smještene su kletve koje se odnose na nesreću tijekom konzumiranja istih. Tako se adresatu želi nesreća prilikom konzumiranja sladoleda Snjeguljica, neohlađena piva koja ne pruža jednak užitak u konzumiranju kao ona hladna, pokvareno mlijeko, ishlapjelo gazirano piće, majčino mlijeko, razvodnjen pire krumpir čime jelo nije jednako ukusno kao kad je on uspješno pripremljen, a jednom je adresatu poželjeno da se zagrcne prilikom ispijanja pića.

1. „Dabogda ti pukne štapić na Snjeguljici!“
2. „Dabogda ti se piva nikad više ohladila!“
3. „Dabogda ti se mlijeko za čokolino pokvarilo!“
4. „Dabogda ti žena nikad više grah neskuhala!“
5. „Dabogda ti Cola za bambus ishapila!“
6. „Prokleta ti bilo majcino mlijeko kojim te zadojila.“
7. „Zagrcnuo se dabogda“
8. Poseban krug pakla za ljude koji se preguravaju u redu za meso za sarmu...Pire vam se razvodnio dabogda“

3.2.7. Životni/dugotrajni neuspjeh

U skupinu *Životnog/dugotrajnog neuspjeha* svrstane su kletve kojima se želi nesreća u životu zbog pribjegavanja kriminalnim radnjama ili nečeg drugog. Primjerice kletvom „da bog da ti djeca loše učila“ adresatu se neizravno izriče želja za time da njegova djeca ne postignu mnogo u životu zbog lošeg učenja, a svi znamo da je učenje u velikoj mjeri povezano s uspjehom. Kada netko poželi da mu Andrija Jarak izvještava ispred kuće, zapravo mu želi zlo i neuspjeh zato što je reporter Jarak poznat po izvješćivanju o kriminalnim radnjama i društvenoj kronici. Kletvom „dabogda nam se turizam srušio“ želi se neuspjeh državi zato što Hrvatska velik dio godišnjeg prihoda ostvaruje upravo putem turizma. Kletvom „Dabogda Srbija nikad ne ušla u EU“ susjednoj se državi želi da nikada ne dođe na razinu kulturnog i ekonomskog razvoja čime bi se pridružila toj uglednoj organizaciji, a kletvama „Dabogda bio na 10godišnjem odmoru“ i „Dabogda mladost ostavili u zatvoru“ adresatima se želi da dugo borave u zatvoru i time „ostvare“ dugotrajni neuspjeh u životu. Adresata se isto tako proklinje željom da se oženi, što neki muškarci percipiraju kao „kraj“ života i dugotrajnu nesreću, a kletvom „dabogda ti u kući visilo sve osim lusteru“ pojedincu se želi da mu je sve u životu naopako i loše. Kletvom „dabog da dizao kredit za žvaku“

podrazumijeva se želja neimaštine u toj mjeri da bi trebao dići kredit za jedan od najjeftinijih proizvoda u trgovini, a neimaština u toj mjeri podrazumijeva životni neuspjeh. Kletvama „vrag ti sriću odnia“ i „Biži, vrag ti sriću odnia!“ izravno se spominje odnošenje sreće, čime u životu jedino preostaje nesreća, odnosno neuspjeh, dok se kletvom „dabogda propao“ najizravnije proklinje adresata na nesreću.

1. „da bog da ti djeca lose ucila“
2. „Dabogda da ti Jarak ispred kuće izvještavao“
3. „dabogda Andrija Jarak izvještava trajno ispred sd-p-a“
4. „kada neko kaze 'Zar u zemlji nema vecih problema od diskriminacije gejeva?' samo zelim da kazem DABOGDA VAM ZAUVEK BILO LOSE JER NAMA JE I SA DISKRIMINACIJOM SUPER“
5. „Svi bi živjeli od iznajmljivanja apartmana, ali kad nismo u njihovima, zovu policiju. Nabijem vas, dabogda nam se turizam isušio. Sezona my ass.“
6. „Dabogda Srbija nikad ne ušla u EU“
7. „Dabogda bio na 10godišnjem odmoru.“
8. „Dabogda mladost ostavili u zatvoru“
9. „Dabogda se oženio!“
10. „Dabogda imao svega kao George Bush mozga!“
11. „Dabogda ti u kući visilo sve osim lustera!“
12. „Babe te nesrićom zvale!“
13. „Vrag ti sriću odnija!“
14. „Dabogda dizao kredit za žvaku!“
15. „Biži, vrag ti sriću odnia!“
16. „Uz viski topao, dabogda propao“

3.2.8. Neprecizirana proklinjanja

U skupinu *Nepreciziranih proklinjanja* uvršteno je trideset i šest kletvi u kojima se ne izriče što će se točno adresatu dogoditi, odnosno ne izriču se posljedice bacanja kletve, već se adresata samo proklinje upotrebom glagolskog oblika „proklet bio“ u odgovarajućem licu.

1. „Proklet bio na Božić 2010.“
2. „Prokleti bili na uskrs 2021 protuhe“

3. „Kažu da naša trava nije dobra, prokleti bili do groba!“
4. „Prokleti oni koji ti mrtvo ime blate“
5. „...proklet bio dan kad sam poželjela uštedjeti na koži i kupila prokleti healthy mix...“
6. „Proklet bio dan kad sam odlučila upisati gimnaziju.“
7. „proklet bio smrade“
8. „Proklet bio onaj što je grupni cet izmislio“
9. „Proklet bio zenski spol“
10. „Proklet bio dan kad pređoh 500 km da ovom GOVNETU dam glas.“
11. „proklet bio tko novinarima po defaultu dava propusnice, dabogda ti dijete novinara u kuću dovelo!“
12. „Update: nisam se ni napila ni zaspala prokleta bila“
13. „Prokleta im bila svaka kuna koju su nam ukrali.“
14. „Prokleta bila ja sa mojim usranim odlukama“
15. „Korono, prokleta bila...“
16. „AstraZeneca prokleta bila“
17. „Moram li svaku noc da ogladnim prokleta bila“
18. „Proklete bile društvene mreže na kojim svaki dan vidim hiljadu stvari koje želim ali mi ne trebaju i proklet bio kapitalizam“
19. „Proklete bile pekare koje ne prodaju jogurt“
20. „Proklete bile sve društvene mreže na koje sam se navukla!“
21. „Proklete bile reklame“
22. „Proklete bile šiške“
23. „Proklete bile te moderne digitalne tehnologije jubitoa i slično. gdje su stara dobra vremena kad su se nepoželjne vrpce mogle zapaliti“
24. „Zene! Proklete bile, bog vas blagoslovio!!“
25. „Proklete bile papirnat maramice zaostale u prljavom vesu!“
26. „Proklete bile aplikacije za online shopping. I ja s njima.“
27. „Ove mačke su toliko bezobrazne da je to nenormalno, i naravno da ih prvo ispsujem, pa im na kraju napravim gozbu, proklete bile.“
28. „Nikola je najljepše ime prokleti bili svi koji ne misle ovako“
29. „Prokleti bili ovi migranti!...“
30. „Prokleti bili svi muškarci koji imaju bolju kosu od mene“
31. „Prokleti bili svi dani i sve godine koje sam provela čekajući na nekoga ili na nešto uzaludno, dok su mene strpljivo čekale neiskorištene životne prilike.“

32. „...prokleta vam bilo sve covid stožeraši...“
33. „e pa prokleta bilo moje objasnjavanje ljudima u grupnom ista, sad pitaju da nesto risin sta nisan sig jel znan risit“
34. „Prokleta bilo sve što te natjera da ležiš bespomoćno uz tisuće pitanja po glavi.“
35. „Proklete bile mlađe generacije“
36. „Proklet bio na Božić 2010“

3.2.9. Kletve višestrukog tumačenja

U kategoriju kletvi višestrukog tumačenja uvrštene su one kletve koje ne pripadaju nijednoj od prethodno navedenih tematskih skupina zbog toga što ih se može protumačiti na više načina pa time i svrstati u više kategorija. Tako primjerice kletva „dabogda te majka u ćevapu prepoznala“ istovremeno može pripadati kategoriji *Smrt* zato što bi adresat najprije trebao umrijeti da bi ga se uopće moglo pretvoriti u ćevape, a zatim bi se zbog šoka adresatove majke nakon što sina „prepozna u ćevapu“ kletva mogla svrstati u kategoriju *Psihičkih i fizičkih teškoća* ili pak *Bolesti* ako izazvani šok ostavi teže psihičke posljedice. Nadalje, kletvom „Dabogda imao 100 kćeri i cijeli život radio za tampon!“ adresatu se najprije želi psihička i fizička teškoća zato što bi cijeli život morao naporno raditi da kćerima može priuštiti higijenske potrepštine, a s obzirom na to da mu se takva teškoća želi „cijeli život“ kletva se može svrstati i kategoriju *Životnog/dugotrajnog neuspjeha*. Kletva „dabogda ti sise mlijeko procurile“ može se odnositi na neugodnost koju bi muškarac mogao doživjeti u javnosti ako se kletva obistini ili u doslovnom shvaćanju kletve ona se može svrstati u kategoriju *Bolesti* zato što je iscjedak iz bradavica kod muškaraca uvijek znak bolesti. Nadalje, kada se nekom poželi da ga „Pernar istražuje“ zapravo mu se želi psihička teškoća zbog neugodnosti koje bi optužbe mogle donijeti, jer je, podsjećamo, Pernar optužio skupinu Hrvata za trgovinu ljudima prilikom njihova pokušaja usvajanja djece u Zambiji. A izrečenom je kletvom neizbježan i dugotrajni neuspjeh zato što adresat može završiti u zatvoru ili biti odbačen od strane društva dokaže li se njegova krivnja. Kletva „dabogda susjed bio otac tvom djetetu“ može se tumačiti kao psihička teškoća zbog negativnih osjećaja koje bi adresat doživio sazna li da on nije otac djeteta te potencijalno dugotrajna nesreća zbog posljedica nevjernosti majke djeteta. Sljedeća kletva u kojoj susjed adresira svoju susjedu riječima „...vrag te zel i dal...“ zapravo poništava sama sebe, jer lik vruga najprije treba uzeti susjedu, a zatim je vratiti. Zbog prvog dijela kletve, odnosno čina oduzimanja, odnošenja bliske osobe, kletva bi se mogla svrstati u kategoriju *Gubitka predmeta/osoba*, no s obzirom na to da se u drugom dijelu kletve spominje vraćanje osobe, kletva ne može pripadati u navedenu

kategoriju. Problem je i sa svrstavanjem kletve: „...dao bog da sanja te limenke dok ga ne udavim višnjama“ jer se adresantu samo želi da „sanja limenke“, što je u odnosu na ostala proklinjanja vrlo blagi izraz, zanemarimo li ostatak izjave u kojem se adresatu prijeti „davljenjem višnjama“. Za razliku od navedene kletve, ona izrečena riječima: „Dabogda se ujutro kanaderom tuširao!“ nije nimalo blaga. Naime kanader je vrsta hidroaviona specijalizirana za gašenje šumskih požara, a poželimo li nekome da se ujutro tušira kanaderom znači da mu želimo gubitak sve imovine u požaru, dok gubitak sve imovine predstavlja životni neuspjeh te veliku psihičku teškoću. Sljedećom kletvom koju je adresant uputio nogometnom sucu zbog nepravednog suđenja adresatu se želi da „glavom puru mješa“ odnosno da njegova glava preuzme ulogu kuhače u miješanju jela – palente. Shvaćamo li navedenu kletvu doslovno, to može ostaviti teške fizičke posljedice na pojedincu i time se svrstati u kategoriju *Bolest*, ili pak evocirati osjećaj srama i nelagode i time se svrstati u kategoriju *Psihičke i fizičke teškoće*. Nadalje, kletvi „Ko voli snijeg dabogda mu u kući pado“ pronalazimo nekoliko mogućih negativnih posljedica po adresata kojeg bi ona zahvatila. Prva od njih je osjećaj frustracije proizašao iz činjenice da pokušstvo valja očistiti od istog tog snijega, a druga je moguće uništavanje predmeta zbog snijega. Posljednjom se kletvom iz skupine adresatu zbog krađe brijesta želi pretvorba u „lug zajedno s briston“, odnosno pretvorba u pepeo zajedno s brijestom. Iako ideja pretvorbe ne pripada u nijednu od prethodnih tematskih skupina, samom željom pretvorbe osobe u pepeo pretpostavlja se njezina smrt.

1. „Dabogda te majka u ćevapu prepoznala!“
2. „Dabogda imao 100 kćeri i cijeli život radio za tampone!“
3. „Dabogda imaš 100 kćeri, pa da cijeli život radiš za tampone!“
4. „Dabogda ti sise mlijeko procurile!“
5. „Jarak je out, Pernar in! Nova kletva je: Dabogda te Pernar istraživa!“
6. „Dabogda susjed bio otac tvom djetetu!“
7. „Oj suseda, oj suseda, vrag te zel i dal, kak si lepa, kak si fletna, a ja nisam znal“
8. „...dao bog da sanja te limenke dok ga ne udavim visnjama...“
9. „Dabogda se ujutro kanaderom tuširao!“
10. „E moj sudija daBogda glavom puru mješao/ Kakvo suđenje neka ti je nasramotu“
11. „Ko voli snijeg dabogda mu u kući pado“
12. „Onome ko mi je otpila brist na ulazu u ružnu ul'cu i odnija ga, dabogda se pritvorija u lug zajedno s briston. Amen!“

3.2.10. Antikletve

Skupinu *Antikletvi* čini niz kletvi koje to zapravo i nisu. Naime u obraćanju adresatu iskorištena je samo formula kletve koristeći se konektorom „dabogda“, a ono što kletva izriče pozitivna je stvar. Tako se u primjeru: „Kako se kunu političari – Dabogda se ne makao sa ovog mjesta“ ne izriče ništa loše zato što posao političara donosi brojne benefite, a željom da se političar ne makne s radnog mjesta zapravo se želi duga poslovna karijeru u dobrim radnim uvjetima. Isto je i s kletvom „Dobro jutro dabogda nam svima pale pare s neba“ te „Jesi vidija igru jučer? Dabogda svaku igrali tako i dobili 2:0“. Prvom se antikletvom svima želi mnoštvo novaca kako bismo si mogli priuštiti sve što nam je potrebno, a drugom se kletvom želi dobar uspjeh nogometnom klubu. U ovoj je skupini još jedna antikletva vezana uz nogometno područje, a to je ona Zdravka Mamića: „Dabogda se mojoj djeci desilo što ja želim Hajduku“ kojom Mamić izriče da želi sve najbolje navedenom nogometnom klubu. Nadalje, dvjema se kletvama izriče: „dabogda se napio dovoljno da se javi“ čime se zapravo potiče adresata na konzumiranje alkohola kako bi se ohrabrio i javio djevojci kojoj se on sviđa. Posljednjom kletvom iz skupine: „Dabogda Vas iznenadio snijeg u Februaru“ adresant izriče pozitivnu stvar zato što je posljednjih nekoliko godina zima oskudna snijegom, a time se gubi pravi zimski ugođaj.

1. „Kako se kunu političari - Dabogda se ne makao sa ovog mjesta“
1. „Dobro jutro dabogda nam svima pare pale s neba.“
2. „Jesi vidija igru jučer? Dabogda svaku igrali tako i dobili 2:0“
3. „Dabogda se mojoj djeci desilo što ja želim Hajduku“
4. „Dabogda se napio dovoljno, da se javi.,,
5. „dabogda se napio dovoljno da se javi“
6. „Dabogda Vas iznenadio snijeg u Februaru.“

3.3. Jezična konstrukcija kletvi

Ovo će poglavlje biti posvećeno formulama kojima se izriču kletve. Iz cjelokupnog korpusa razlikujemo nekoliko načina:

1) Dabogda + osobna zamjenica + [nastavak rečenice]

Formula se sastoji od priloga „dabogda“, odgovarajuće osobne zamjenice i ostatka rečenice u kojem se adresatu izriče zla želja.

Pr. Dabogda ti pukne štapić na Snjeguljici; Dabogda te vrag večerao!; Dabogda me nasli ukocenog ispod klime; Dabogda mu se ruke osušile ko je da je; Dabogda vam crkne stroj za tiskanje novina.

2) Dao/da + Bog/bog + da + [nastavak rečenice]

U ovoj je formuli prilog „dabogda“ zamijenjen kombinacijom glagola dati – „dao/da“, imenice „Bog/bog“ te veznika „da“ nakon čega slijedi nastavak kletvenog izraza.

Pr. da bog da ti Žak prdnuo na vjenčanju!; da bog da ti djeca lose ucila!; ...Da Bog da ne sklopio oci sve dok mi se ne javiš.

3) Dabogda + [nastavak rečenice]

Formula se sastoji od priloga „dabogda“ i ostatka rečenice u kojem se adresatu izriče zla želja, ali se u formuli ispušta osobna zamjenica

Pr. Dabogda knjige prstima čitao!; Dabogda u džepu imao novaca a nema ih s čime dohvatiti!; Dabogda smrdio svojim čarapama!

4) [početak rečenice] + dabogda + [nastavak rečenice]

U ovoj je formuli prilog „dabogda“ smješten u središtu rečenice.

Pr. Ruka mi otpala dabogda ako mu opet pošaljem poruku; PS: ko voli ovo dabogda mu u dnevnoj padalo; ugusila se ja dabogda u ovim cigaretama vise.

5) [cjelokupna rečenica] + dabogda

U ovoj je formuli najprije izrečena zla želja u obliku izjavne rečenice, a na kraju se rečenice dodaje prilog „dabogda“.

Pr. *Poskliznuo se i javno osramotio dabogda; Tom rukom kojom mases – e otpala ti dabogda; Bog se javi/A ti nećeš/Ugojila se dabogda.*

6) Vokativ + dabogda/daBogda + [nastavak rečenice]

Ova formula se sastoji od imenice u vokativu kojom započinje rečenica i kojom adresant adresira adresata, a nakon toga slijedi prilog „dabogda“ te nastavak rečenice.

Pr. *Rodjo dabogda mi zadnja cigara bila ako lazem – laze; E moj sudija, daBogda glavom puru mješao/Kakvo suđenje neka ti je na sramotu.*

7) Dabogda + glagol „crknuti“ + [nastavak rečenice]

Ova se formula sastoji od priloga dabogda kojim rečenica započinje, zatim glagola „crknuti“ odmah nakon njega te nastavka rečenice.

Pr. *Dabogda crkla Lou Taylor u najgorim mukama; dabogda crko mjesec zut sto joj pokaza put koji vodi do mene; Dabogda crkla ja zajedno sa ovim fakultetom eto.*

8) Glagol „crknuti“ + dabogda/da bog da + [nastavak rečenice]

Ova se formula sastoji od glagola „crknuti“ na početku rečenice, nakon čega slijedi prilog dabogda (moguć u obje inačice) te nastavak rečenice. Moguć je i kletveni izraz u kojem se koriste samo glagol „crknuti“ te prilog „dabogda“, bez daljnje rečenične dopune.

Pr. *E crkli dabogda i ja i spotify i daily mix; crko da bog da u zatvoru; crkli dabogda i on i ona, ali više ona; Crk'o dabogda.*

9) [rečenica] + dabogda + glagol „crknuti“.

Ova se formula sastoji od rečeničnog dijela u kojem se iznosi uzrok proklinjanja, a zatim se na kraju rečenice kombinacijom priloga „dabogda“ i glagola „crknuti“ proklinje adresata. Zanimljivo je da se ovom formulom najviše koriste adresantice u činu samoproklinjanja.

Pr. *Dok se svi kupaju i sunčaju ja ribam fige dabogda crkla; O da li ću da diplomiram više jebala me ova dva ispita dabogda crkla ja eto; Skratim li još samo jednom kosu dabogda crkla.*

10) Proklet bio + [nastavak rečenice]

Ova se formula sastoji od oblika „proklet bio“ koji se može pojaviti u bilo kojem licu, rodu i broju, nakon čega se izriče objekt proklinjanja i/ili razlog proklinjanja.

Pr. *Prokleta bila ja sa mojim usranim odlukama; Proklete bile pekare koje ne prodaju jogurt; Prokleti bili na uskrs 2021 protuhe...*

11) Vokativ + prokleta bila

Navedena se formula sastoji od objekta proklinjanja u vokativnom obliku te glagolskog oblika „prokleta bila“.

Pr. *Korono, prokleta bila; AstraZeneca prokleta bila*

12) [rečenica] + prokleta bila

Za razliku od prethodne formule u kojoj se na početku vokativom izriče objekt proklinjanja, ovom se formulom najprije u obliku izjavne rečenice navodi razlog proklinjanja, a zatim slijedi proklinjanje glagolskim oblikom „prokleta bila“.

Pr. *Moram li svaku noc da ogladnim prokleta bila; Update: nisam se ni napila ni zaspala prokleta bila.*

13) Proklinjanje bez upotrebe standardnih formula

U prikupljenom korpusu postoje kletve koje svojim izrazom odstupaju od uobičajenih načina proklinjanja, primjerice: *Ćorav ti zubar zube popravljao!; Vrag ti babu odselio!; Vrag ti sriću odnija!; Babe te nesrićon zvale!*

3.4. Rasprava s obzirom na hipoteze

Na društvenim mrežama i internetskim portalima kletva se najčešće javlja u obliku statusa. Bilo da je riječ o kletvama u verbalnom obliku, bilo da je riječ o kletvama u memovima, one izrečene u obliku statusa daleko su brojnije od ostalih oblika. Najveći je broj kletvi ostvaren u verbalnom obliku kao status na društvenim mrežama – 81 kletva. Sljedeće po brojnosti čine kletve u vizualno-verbalnom obliku kao status na figurativnoj slikovnoj podlozi – 39 kletvi, a zatim u obliku statusa na apstraktnoj slikovnoj podlozi –

27 kletvi. Sljedeće po brojnosti čine kletve u obliku „pravog mema“ čiji su vizualni i verbalni dio nepotpuni i neshvatljivi jedno bez drugog, takvih je 18 ostvaraja. Nadalje slijede kletve u obliku komentara na društvenim mrežama – 7 ostvaraja te kletve izrečene u nekom drugom kontekstu koje zatim u obliku citata prenosi novinski članak – 7 ostvaraja. Nakon toga slijede kletve u vizualno-verbalnom obliku čiji se tekst nalazi ispod ili iznad slike, takvih je 6 ostvaraja. Svega je 5 kletvi objavljeno u obliku statusa na društvenim mrežama uz podijeljeni sadržaj drugog korisnika, dok je samo jedna kletva sadržana unutar fotografije grafita.

Općenito veći broj kletvi upućuju muškarci nego žene. Usporedi li se broj kletvi koje su uputili muški adresanti s brojem kletvi ženskih adresanata, vidljivo je da muški adresanti prevladavaju. Muškarci su uputili sveukupno 75 kletvi, dok su žene uputile sveukupno 61 kletvu. Od toga su 53 muškarca uputila kletvu u verbalnom obliku, a 22 u obliku mema, dok su 42 žene uputile kletvu u verbalnom obliku, a 19 njih u obliku mema.

Muškarci upućuju veći broj kletvi drugim muškarcima nego ženama. Od sveukupnog broja kletvi koje su muškarci uputili, 16 je kletvi upućeno drugim muškarcima, a samo 6 ženama. Iz toga je potvrđeno da muškarci upućuju veći broj kletvi drugim muškarcima nego ženama. Također, unutar 16 kletvi upućenih drugim muškarcima 11 je kletvi upućeno u verbalnom obliku (od toga 9 poznatom pojedinačnom muškarcu i dvije nepoznatom pojedinačnom muškarcu) te je 5 kletvi upućeno u obliku mema (od toga četiri poznatom pojedinačnom muškarcu i jedna neodređenom pojedinačnom muškarcu). S druge strane, ženama su upućene tri kletve u verbalnom obliku (i to trima poznatim pojedinačnim ženama) te tri u obliku mema (dvjema nepoznatim pojedinačnim ženama te jednoj neodređenoj pojedinačnoj ženi).

Žene upućuju veći broj kletvi muškarcima nego ženama. Pregledom omjera kletvi koje su žene uputile muškarcima i drugim ženama, potvrđeno je da žene u većoj mjeri proklinju muškarce nego druge žene. Dvanaest je žena proklelo muškarce. Od toga su u verbalnom obliku upućene četiri kletve poznatom pojedinačnom muškarcu, dok je u obliku mema upućeno osam kletvi – četirima nepoznatim pojedinačnim muškarcima i četirima neodređenim pojedinačnim muškarcima. S druge strane, samo su tri kletve upućene drugim ženama. Sve tri kletve ostvarene su u verbalnom obliku i od toga je jedna upućena poznatoj pojedinačnoj ženi, a dvije nepoznatim pojedinačnim ženama.

Žene više proklinju same sebe nego druge žene. Istraživanje je pokazalo da žene u znatno većoj mjeri proklinju sebe nego druge žene. Sveukupno su petnaest takvih kletvi žene uputile sebi, a samo su tri kletve upućene drugim ženama. Od petnaest kletvi upućenih sebi, trinaestero njih ostvareno je u verbalnom obliku, a dvije u memovima, dok su sve tri kletve upućene drugim ženama ostvarene u verbalnom obliku, odnosno u obliku statusa na društvenoj mreži.

Najveći se broj kletvi iz prikupljenog korpusa može smjestiti u samo jedno tematsko područje, od kojih je najbrojnije tematsko područje *Smrt*. Pregledom prikupljenih i analiziranih podataka zaključuje se da kletve u uvjerljivo većem broju pripadaju u samo jedno tematsko područje, od kojih je doista najbrojnije ono naslova *Smrt*. Od sveukupnog broja od 190¹⁶ kletvi, njih 136 pripada samo jednom tematskom razredu, a ostale su raspoređene u kategorije *Kletvi višestrukog tumačenja*, *Nepreciziranih proklinjanja* i *Antikletvi*. Najbrojnijoj kategoriji *Smrt* pripada čak 39 kletvi, dok kategoriji *Nepreciziranih proklinjanja* pripada 36 kletvi. Nakon kategorije *Nepreciziranih proklinjanja* najbrojnija je kategorija *Psihičkih i fizičkih teškoća* sa 33 kletve, a iza nje slijedi kategorija *Bolest* sa 26 kletvi. U kategoriju *Životnog/dugotrajnog neuspjeha* svrstano je 16 kletvi, dok je u kategoriju *Gubitka predmeta/osoba* svrstano 13 kletvi. *Kletve višestrukog tumačenja* broje 12 kletvi, a kategorija *Hrane i pića* 8 kletvi. U kategoriju *Antikletvi* svrstano je 6 kletvi, dok uvjerljivo najmanju kategoriju sa samo jednom kletvom čini kategorija *Korupcije*.

Najčešća formula kojom se kletve izriču jest ona koja sadrži konektor *dabogda*. Istraživanje je pokazalo da je doista najčešća formula izricanja kletvi ona s konektorom *dabogda*. Od sveukupnog broja od 194¹⁷ kletve, njih je 150 izrečeno konektorom *dabogda*, 36 riječima *proklet bio*, dok je svega 8 kletvi izrečeno drugim načinom. Od 150 kletvi koje sadrže konektor *dabogda*, njih je 85 u obliku mema, a 65 u verbalnom obliku. Od 36 kletvi izrečeno riječima *proklet bio*, njih je 35 u verbalnom obliku, a samo jedna u obliku mema, dok je svih 8 kletvi izrečenih drugim načinom u obliku mema.

¹⁶ S obzirom na to da kletve u memovima kataloškog broja 72 i 91 sadrže više od jedne kletve napravljeno je sljedeće: kletve mema kataloškog broja 72 citirane su zajedno pod jednim rednim brojem jer komentiraju istu situaciju i time pripadaju istom tematskom razredu – *Psihička i fizička teškoća*, a kletve mema kataloškog broja 91 citirane su pod dva različita broja – dvije su kletve pod jednim rednim brojem citirane u tematskoj kategoriji *Bolest*, a jedna je kletva citirana pod jednim rednim brojem u tematskoj kategoriji *Gubitak predmeta/osoba*. Time je sveukupan broj kletvi 190.

¹⁷ S obzirom na to da kletve u memovima kataloškog broja 72 i 91 sadrže više od jedne kletve (primjer 72 sadrži dvije kletve, a 91 tri kletve), svaka je kletva razmatrana zasebno i kao takva svrstana u odgovarajuću jezičnu kategoriju, čime se dolazi do sveukupnog broja od 194 kletve unutar korpusa.

4. Zaključak

Kletva kao izrazito stara i osvjedočena govorna forma prisutna od najranijih pisanih spomenika pa sve do suvremenog doba čini važan dio komunikacijskog čina, koji se osim u usmenoj i pisanoj komunikaciji javlja i u digitalnom okruženju. Upravo zbog pojavnosti kletvi na društvenim mrežama i različitim internetskim portalima provedeno je istraživanje kako bi se saznalo na koji se način taj usmenoretorički žanr promijenio i prilagodio suvremenim oblicima komunikacije. Na temelju provedenog istraživanja u pogledu rodničkih odnosa, tematskih podjela, jezičnih konstrukcija kletvi i različitih formata u kojima se one javljaju može se zaključiti da kletve doista u većem broju upućuju muškarcima nego ženama. Isto se tako može zaključiti da muškarcima upućuju veći broj kletvi drugim muškarcima nego ženama te da žene upućuju veći broj kletvi muškarcima nego drugim ženama. Potvrđeno je i da žene više proklinju same sebe nego druge žene, dok muškarcima vrlo rijetko pribjegavaju samoproklinjanju. Također je dokazano da se najveći broj kletvi može svrstati u samo jedno tematsko područje, od kojih je najbrojnije ono naslova *Smrt*, a najčešća formula kojom se kletve izriču jest ona s konektorom *dabogda*. Time su potvrđene početne hipoteze koje se slažu s literaturnim navodima i teorijskim pretpostavkama različitih autora.

Međutim, valja biti svjestan ograničenja provedenog istraživanja opisanog u ovome diplomskom radu. Kletve su prikupljane na društvenim mrežama i internetskim portalima pretraživanjem ključnih riječi kletvenih izraza poput *proklet bio*, *dabogda* i sl., čime se u određenoj mjeri propuštaju kletve izrečene drugim načinom. Isto tako se zbog anonimnosti velikog broja korisničkih profila propušta utvrđivanje stvarnog broja muških i ženskih adresanata kletvi. Zbog tih razloga valja biti oprezan sa zaključcima. Svakako bi bilo zanimljivo u istraživanje uključiti kategorije dobi adresanata i adresata, a cjelokupno istraživanje proširiti analizom kletvi unutar drugih žanrova, primjerice unutar suvremene glazbe. Zaključno, kletve su vrlo važan govorni žanr koji se odlično prilagodio suvremenim

društvenim zahtjevima, a čije će daljnje analize potvrditi njihov velik potencijal, trenutno nedovoljno prepoznat na našim prostorima.

5. Literatura

1. Anić, Vladimir. 2007. *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber
2. Attardo, Salvatore. 1994. *Linguistic theories of humor*. Berlin – New York: Mouton de Gruyter.
3. Badurina, Lada – Ivo Pranjković. 2019. O kletvi i psovci. *Njegoševi dani 7, Zbornik radova*. Nikšić: Filološki fakultet Nikšić, 2019: 219-230
4. Bergson, Henri. 1987. *Smijeh: Esej o značenju komičnog*. Zagreb: Znanje
5. CD = Cambridge Dictionary, <https://dictionary.cambridge.org>
6. Foote, Monica. 2007. Userpicks: Cyber Folk Art in the Early 21st Century. *Folklore Forum* 37(1): 27-38
7. HE = Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <https://www.enciklopedija.hr>
8. Howard, Robert Glenn. 2008. Electronic Hybridity: The Persistent Process oof the Vernacular Web. *The Journal of American Folklore* 121(480): 192-218
9. Jay, Timothy – Kristin Janschewitz. 2008. The pragmatics of swearing. *Journal of Politeness Research: Language, Behaviour, Culture* 4(2): 267-288
10. Jay, Timothy. 1992. *Cursing in America: A psycholinguistic study of dirty language in the courts, in the movies, in the schoolyards and on the streets*. Philadelphia – Amsterdam: John Benjamins Publishing Company
11. Jay, Timothy. 2000. *Why we curse: A neuro-psycho-social Theory of Speech*. Philadelphia – Amsterdam : John Benjamins Publishing Company
12. Kušar, Marcel. 193-. *Narodno blago: (riječi, fraze, poredbe, poslovice, izrazi od mila i od pošte, pozdravi, čestitke, radovanja, blagoslovi, pohvale, zahvale, molitve, kletve, zakletve, tužbalice, pitalice, zagonetke)*. Split: Narodni Etnografski muzej

13. Laineste, Lisi. 2016. From Joke Tales to Demotivators: A Diachronic Look at Humorous Discourse in Folklore. *Traditiones* 45(3): 7-25
14. Milner, Rayan M. 2012. *The World Made Meme: Discourse and Identity in Participatory Media*. Doktorska disertacija. Sveučilište u Kanzasu.
15. Milosavljević, Ilija. 2020. The Phenomemon of the Internet Memes as a Manifestation of Communication of Visual Society: Research of the Most Popular and the Most Common Types. *Media Studies and Applied Ehtics* 1(1): 9-27
16. MW = Merriam-Webster Dictionary, <https://www.merriam-webster.com>
17. Nikolić, Davor. 2010. Struktura i funkcija kletvi u usmenoj i pisanoj epici. *Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*, 47(2): 147-162. Dostupno na: <<https://hrcak.srce.hr/clanak/92849>>
18. Nikolić, Davor. 2017. U početku bijaše kletva: zapisi usmenoretoričkih žanrova i njihove interferencije s djelima pisane književnosti u dopreporodnom razdoblju hrvatske književnosti. *Croatica* 41(61): 357-378. Dostupno na: <<https://hrcak.srce.hr/clanak/284830>>
19. OLD = Oxford Learner's Dictionaries, <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com>
20. Osborne, Dana. 2000. Maledictive Language: Cursing and Swearing. *The International Encyclopedia of Linguistic Antropology*. Kanada: John Wiley and Sons, Inc. Dostupno na <<https://www.researchgate.net/publication/346841733>>
21. Predojević, Željko. 2021. O ludičkoj kletvi u humornom diskursu internetskih žanrova. *Narodna umjetnost* 58(2): 141-159 Dostupno na <<https://hrcak.srce.hr/clanak/387654>>
22. Rupčić, Bonifacije. 1973. Stećci i njihovi problemi. *Crkva u svijetu*, 8 (3): 270-277. Dostupno na: <<https://hrcak.srce.hr/92219>>
23. Searle, John R. 1989. *Expression and meaning*. Cambridge: Cambridge University Press.
24. Shabbir, Ahmad. 2022. Meme as a Tool of Social and Political Commentary: Discoruse Analysis of Memes in Pakistani Social Media. *Pakistani Journal od Humanities and Social Sciences Research* 5(2): 1-11
25. Skok Petar. 1972. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: JAZU, 97 – 98
26. Stjepko Težak. 1999. *Hrvatski naš (ne)zaboravljeni*. Zagreb: Tipex

27. Šešum, Jasna. 2011. Internet mimovi – aspekti globalnog komuniciranja. *CM – časopis za upravljanje komuniciranjem* 6(18): 107-117.
28. Tomelić Ćurlin, Marijana – Anita Runjić-Stoilova. 2010. Sapletene kletve. *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* 48: 377-396. Dostupno na: < <https://hrcak.srce.hr/clanak/98089>>
29. Vanci-Osam, Ülker. 1998. May You Be Shot with Greasy Bullets: Curse Utterances in Turkish. *Asian Folklore Studies* 57(1): 71-86
30. Vingerhoets, Ad J. J. M. –Lauren M. Bylsma – Cornelis de Vlam. 2013. Swearing: A Biopsychosocial Perspective. *Psychological Topics* 22(2): 287-304 Dostupno na < <https://hrcak.srce.hr/en/108514>>
31. Vukelić, Deniver. 2014. Uvod u klasifikaciju verbalne magije i verbalna magija u zapisanoj usmenoj hrvatskoj tradiciji. *Studia mythologica Slavica* 17: 243-270.
32. Wang, Wnebo – Lu Chen – Krishnaprasad Thirunarayan – Amit P. Sheth. 2014. Cursing in English on Twitter. *Computer Supported Cooperative Work* 14: 415-425

6. Prilozi

1)

Izvor 1:

<https://dalmatinskiportal.hr/zivot/splitsko-stanje-uma-ova-fotografija-s-porukom-se-siri-drustvenim-mrezama/60752>

3)

2)

Izvor 2:

<https://memegenerator.net/instance/50980611/zdravko-mamic-proklet-bio-na-boi-2010>

4)

Izvor 3-16: <https://www.rtl.hr/zivot/zanimljivosti/15-opakih-bosanskih-kletvi-iz-proslog-stoljeca-dabogda-ti-dijete-bilo-visoko-kao-standard-nase-drzave-4df4f898-b9ed-11ec-9cdb-0242ac12001b/98cf8bdc-8f20-11ec-b9f1-0242ac120010>

5)

6)

7)

8)

9)

10)

11)

12)

13)

14)

15)

16)

17)

18)

Izvor 17: <https://rb.gy/myv6s>

Izvor 18: <https://rb.gy/3othv>

19)

Izvor 19-37: <https://www.rtl.hr/zivot/zanimljivosti/top-20-najmastovitijih-hrvatskih-kletvi-ako-ih-slucajno-zelite-iskoristiti-u-svom-iducem-izljev-bijesa-81db6de0-b9ed-11ec-8cd7-0242ac130016>

20)

21)

22)

23)

24)

25)

26)

27)

28)

29)

30)

31)

32)

33)

34)

35)

36)

37)

38)

Izvor 38:

<https://www.facebook.com/266649703684459/photos/a.266650853684344/32041010830841>
 2/

39)

40)

Izvor 39:

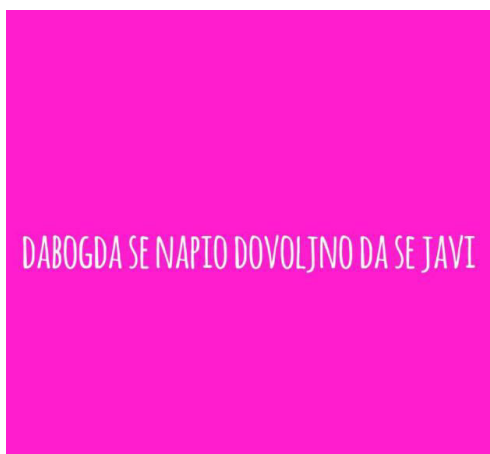
<https://www.facebook.com/266649703684459/photos/a.266650853684344/315342328815196/>

Izvor 40:

<https://www.facebook.com/266649703684459/photos/a.266650853684344/309730379376391/>

41)

Izvor 41:

<https://www.facebook.com/krajnjeneuracunljive/photos/a.628059260630397/847143908721930/>

42)

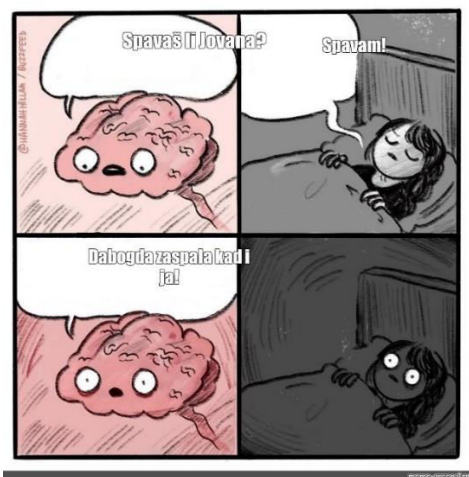

Izvor 42:

<https://memegenerator.net/instance/51555501/zdravko-mamicc-dabogda-vam-crkne-stroj-za-tiskanje-novina>

43)

44)

Izvor 43: <https://www.meme-arsenal.com/en/create/meme/4024871>

Izvor 44:
<https://makeameme.org/meme/rodjo-da-bog>

45)

Izvor 45:
<https://www.facebook.com/photo/?fbid=429084302584791&set=a.277263484433541>

46)

Izvor 46: <https://me.me/i/dabogda-ti-mater-procitata-cili-in-boks-dnevna-doza-prosjecnog-10635619>

47)

48)

Izvor 47:

<https://m.facebook.com/sprehajmo/photos/a.1225610157500558/2484079548320273/>

Izvor 48:

https://m.facebook.com/Nogometnevijesti1/photos/a.196429643790579/1996019527164906/?type=3&locale2=zh_CN

49)

Izvor 49:

<https://m.facebook.com/sumljam2015/photos/a.787640258010402/4636139989827057/>

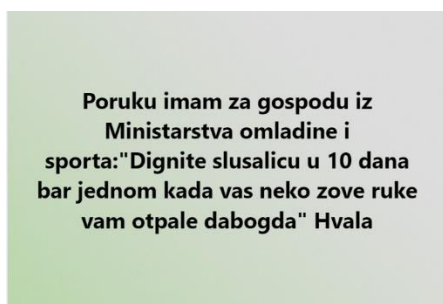
50)

Izvor 50:

<https://www.facebook.com/milan.cuk.14>

51)

Izvor 51:

<https://www.facebook.com/aleksandra.bjelosevic.94>

52)

Izvor 52:

<https://www.facebook.com/zvonimir.musa>

Izvor 53:

<https://www.instagram.com/p/CGP-PkAJC9S/?igshid=MDJmNzVkMjY%3D>

55)

Sviđa mi se: 33

bojanvujanovic #Dabogda se osušila ruko :p

Izvor 55:

https://www.instagram.com/p/-wM8esBE_m/?igshid=MDJmNzVkMjY%3D

57)

Izvor 57:

<https://www.instagram.com/p/CT2n8AEIbFx/?igshid=MDJmNzVkMjY%3D>

Izvor 54:

https://www.instagram.com/p/CCZAp_QBU BQ/?igshid=MDJmNzVkMjY%3D

56)

Izvor 56:

<https://www.instagram.com/p/rr3ujAhAXh/?igshid=MDJmNzVkMjY%3D>

58)

Izvor 58: <https://www.ex-iskon-pleme.com/t28228p160-hajduk-split>

60)

Izvor 59:

<https://www.facebook.com/dnevnadozastrebera/photos/a.1532094210381831/1954349951489586/?type=3>

61)

Izvor 61:

<https://www.pinterest.com/pin/801148221182417998/>

63)

Izvor 63:

<https://slikesmijesne.tumblr.com/post/186977319535/najja%C4%8Da-kletva-najja%C4%8Dakletva-kletva-psovka>

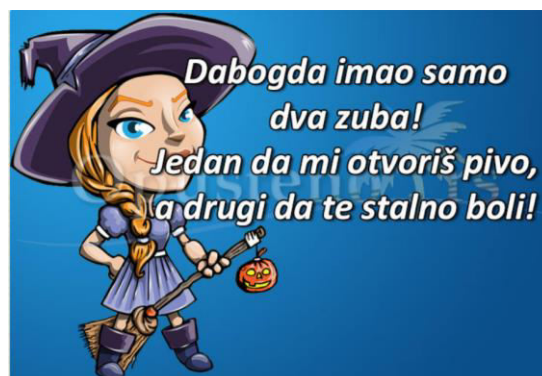
65)

Izvor 60:

<https://www.pinterest.com/pin/801148221182417998/>

62)

Izvor 62:

<https://opusteno.rs/slike/2016/09/smesne-slike-31034/da-bog-da-da-imas-samo-dva-zuba.html>

64)

Izvor 64:

https://www.facebook.com/neznamgram/photos/a.166901347193850/287858305098153/?type=3&paipv=0&eav=AfZn9exMrD2OJiS014lCgA9WsfKAA CM8kRc2gL1IVNWjJ7geFNdHvCaHKYUs0ykK GtK&_rdr

Izvor 65: <https://uzgoj.org/t/smijesne-slike-gifovi-animacije/62/89?page=5>

67)

Izvor 66: <https://opusteno.rs/slike/2014/05/smesne-slike-22749/romantika-lepo-spavaj-ljubavi.html>

68)

Izvor 67: https://mudrolije.org/_sunflower_girl-i-ja-sam-necije-crkla-dabogda/?fbclid=IwAR1rCbdr_vGCel8yD

69)

Izvor 68: <https://rb.gy/f36ge>

70)

Izvor 69: <https://rb.gy/f5zeu>

71)

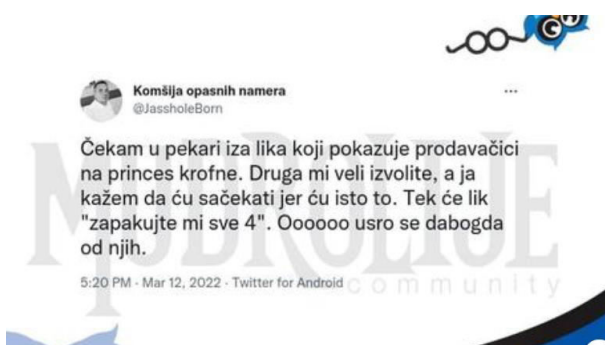
Izvor 70: <https://rb.gy/p1csf>

72)

Izvor 71: <https://rb.gy/46mkn>

73)

Izvor 73: <https://rb.gy/jqlrn>

75)

Izvor 75: <https://rb.gy/126tb>

77)

Izvor 72: <https://rb.gy/50wmg>

74)

Izvor 74: <https://rb.gy/l17en>

76)

Izvor 76:
<https://www.facebook.com/MudrolijeCommunity/photos/a.640432106019628/6004282459634539/>

78)

Dabogda Vas iznenadio snijeg u Februaru.

Izvor 77:

<https://www.facebook.com/uzbunjivaci.gornjivakuf>

Izvor 78:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=563774389038912&set=a.106093154807040>

79)

Izvor 79:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=975008687197786&set=a.115376019827728>

80)

Izvor 80:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=6370342596344459&set=a.593041004074676>

81)

Izvor 81:

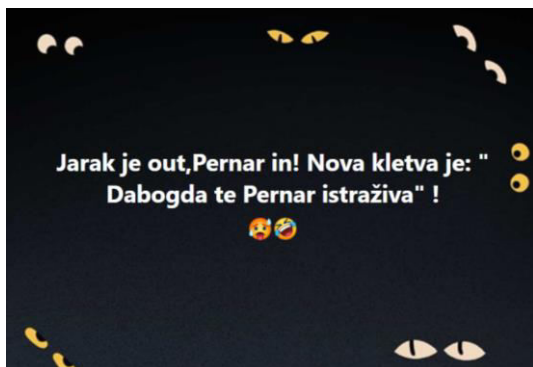
83 <https://www.facebook.com/grgo.krmek>

82)

Izvor 82:

<https://www.facebook.com/zarko.dragicevic.3>

Izvor 83:
<https://www.facebook.com/nenad.pilic.35>

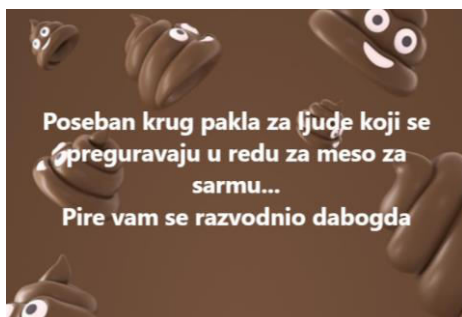
Izvor 84:
<https://www.facebook.com/marin.triocondura>

85)

Izvor 85:
<https://www.facebook.com/photo/?fbid=6132391616823090&set=a.144816168914028>

87)

Izvor 87:
<https://www.facebook.com/domagoj.jakopovicribafish>

86)

Izvor 86:
<https://www.facebook.com/profile.php?id=100062319069199>

88)

Izvor 88:
<https://www.facebook.com/neznamgram/photos/a.166901347193850/327969371087046/>

89)

Izvor 89:

<https://www.facebook.com/neznamgram/photos/a.166901347193850/176958869521431/>

90)

Izvor 90:

<https://www.instagram.com/p/CsvhGwFI0xe/?igshid=NzJjY2FjNWJiZg==>

91)

Izvor 91:

<https://www.instagram.com/p/CITYHB4MSrN/?igshid=MmJiY2I4NDBkZg==>

Suvremene kletve na društvenim mrežama: folkloristički i retorički pristup

Sažetak

Kletve kao izrazito stare i osvjedočene govorne forme, prisutne od najranijih pisanih spomenika pa sve do suvremenog doba, čine važan dio komunikacijskog čina, koji se osim u usmenoj i pisanoj komunikaciji javlja i u digitalnom okruženju. Cilj je ovog istraživanja ispitati na koji se način taj usmenoretorički žanr promijenio i prilagodio suvremenim oblicima komunikacije. Nakon teorijskog pristupa žanru kletve iz folklorističkog, filološkog, psiholingvističkog aspekta i dr., analiziran je prikupljeni korpus sa osloncem na retoričku i filološku komponentu. Kao osnovni parametri analize uzeti su rodni odnosi, teme kletvi, jezične konstrukcije, različiti formati u kojima se javljaju (*meme*, komentar, objava na društvenoj mreži itd.) te humorni učinak kletvi. Cilj je ujedno doprinijeti osvješćivanju važnosti kletvi kao govornog žanra te istražiti na koji je način digitalna komunikacija utjecala na njihov razvoj.

Ključne riječi:

Kletve, društvene mreže, digitalni folklor, humor, rodni odnosi

Contemporary Curses on the Social Network: Folkloristic and Rhetorical Approach

Abstract

Curses, as extremely old and well-established forms of speech, present from the earliest written records to the present day, constitute an important part of the act of communication, which occurs not only in oral and written communication but also in the digital environment. The aim of this research is to examine how this oral-rhetorical genre has changed and adapted to contemporary forms of communication. After a theoretical approach to the genre of curses from a folkloristic, philological, psycholinguistic perspective, etc., the collected corpus was analyzed with a focus on the rhetorical and philological component. The basic parameters of the analysis included gender relations, curse topics, linguistic constructions, different formats in which they occur (*memes*, *coments*, social media posts, etc.), and the humorous effect of curses. The goal is also to contribute to raising awareness of the importance of curses as a speech genre and to explore how digital communication has influenced their development.

Key words: curses, social network, digital folklore, humor gender relations